

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Vznik, vývoj a význam večerní modlitby
v judaismu - Ma'ariv**

Adéla Štěrbová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

Vznik, vývoj a význam večerní modlitby

v judaismu - Ma'ariv

Adéla Štěrbová

Vedoucí práce:

Mgr. Karel Hrdlička

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2011

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2011

.....

*Poděkování patří vedoucímu práce Mgr. Karlu Hrdličkovi za jeho
odborné vedení, vstřícnost a cenné rady.*

Obsah

1 ÚVOD	1
2 ŽIDOVSKÁ LITURGIE	2
2.1 Vývoj židovské liturgie	2
2.2 Židovská liturgie a její struktura	6
2.2.1 Šma a jeho požehnání	7
2.2.2 Tfila	11
2.2.3 Výuka/Četba Tóry	16
3 STRUKTURA MA'ARIVU	19
4 VÝVOJ MA'ARIVU	23
4.1 Baruch Ha le-Olam	24
4.2 Rozdíl ve večerní bohoslužbě mezi Aškenázským a Sefardským ritem	26
5 MA'ARIV NA ŠABAT A SVÁTKY	27
5.1 Šabat	27
5.1.1 Páteční večerní bohoslužba	30
5.1.3 Sobotní večerní bohoslužba	33
5.1.3.1 Žalmy 144,29,67	33
5.1.3.2 Havdala	34
5.2 Ostatní svátky	35
5.2.1 Počítání Omeru	37
6 PŘÍLOHA	39
7 ZÁVĚR	58

8	SUMMARY	59
9	CITOVANÁ LITERATURA	59

1 ÚVOD

Cílem této práce je představení večerní modlitby - Ma'arivu.

Ma'ariv je kanonizovaný soubor modliteb a textů určených k recitaci při večerních bohoslužbách. Jeho vývoj, stejně tak jako vývoj celé liturgie je velice složitý. Proto si tato práce klade za cíl, zasadit vývoj ma'arivu i celé liturgie do kontextu historických událostí a popsat jeho strukturu a významy jednotlivých modliteb a benedikcí.

V první části své práce se budu věnovat historickému vývoji židovské liturgie. Tomu, jak tento vývoj ovlivnila diaspora nebo například zničení Chrámu, ale i osobnostem, které do tohoto vývoje nejvíce zasáhli. A konečně seznámím čtenáře se třemi hlavními složkami židovské bohoslužby, kterými jsou Šma, Tfila a četba Tóry a kterými se budu podrobněji zabývat.

Po té se budu již podrobně zabývat strukturou večerní bohoslužby - ma'arivu a výkladem jednotlivých částí. Na což navážu v třetí části a to popisem vzniku této modlitby a původu jejích částí.

Poslední kapitola této práce se bude věnovat večerní bohoslužbě na Šabat a svátky. Zde podrobně popíši páteční i sobotní večerní bohoslužbu. Uvedu změny v pořadí modliteb a benedikcí. Také se budu zabývat přídávky k Šabatové liturgii, které se k oslavám Šabatu, pojí. A nakonec uvedu vývoj, změny a přídávky k liturgii ma'arivu ostatních svátků.

Při své práci jsem nejvíce využila židovskou modlitební knihu orotodoxního směru Sidur Adir ba-marom. Jelikož pro pochopení jednotlivých modliteb a požehnání je nezbytné poznat i původní text.

Ze sekundárních literárních pramenů mi byla nejvíce nápomocna kniha Úvod do sinagogální liturgie. Jelikož v Čechách nevyšlo mnoho

publikací zabývajících se rozbořem židovské liturgie, byla pro mne tato kniha nepostradatelná. Díky ní jsem si utvořila náhled na vývoj liturgie v kontextu historických událostí a vývoje židovské společnosti. A neméně důležitá pak byla publikace Židovská modlitba, ve které je struktura liturgie vysvětlena a vyložena opravdu velice podrobně. Navíc je jejím autorem křesťanský teolog, který tak předkládá vhléd křesťanské teologie do židovské liturgie.

Jednou z nejšikovnějších publikací je Judaismus od A do Z, který je slovníkem pojmů pojících se se židovstvím. Obsahuje mnoho pojmů, ty vysvětluje a uvádí u nich základní historii pojmu, či jeho výklad.

Také kniha Židovské obřady a symboly byla velice cenným pramenem. Přestože se nevěnuje pouze liturgii. Našla jsem zde mnoho zajímavostí a cenných informací například o průběhu oslav Šabatu a jiných svátků.

Také kniha Úvod do Judaistiky není tematicky úplně shodná, avšak byla i tak velmi cenná pro mé chápání židovských dějin a pro dokreslení jejich obrazu

Ve své práci jsem postupovala metodou textové kritiky a metodou historicko - komparativní.

2 ŽIDOVSKÁ LITURGIE

2.1 Vývoj židovské liturgie

Židovská liturgie byla od počátku pevně spojena s Chrámem¹. V něm se konali obětní obřady a další rituály. Již v té době byl proroky kritizován malý až nijaký dopad obětní praxe na etické a morální chování. Mnoho lidí přinášelo do Chrámu oběti, avšak věřili v jejich magickou sílu, která je očistí a poté se opět chovali jako předtím.²

---

¹ Chrám, neboli národní svatyně a centrum náboženského života ve starověkém Jeruzalémě. Více viz Newman; Sivan, 2009, s. 59

² Newman; Sivan, 2009, s. 130

Situace okolo Chrámu se změnila s exilem židovského obyvatelstva a zničením Chrámu. Cílem proroků bylo i zastavení rozmachu místních svatyní v exilu. To se jim nakonec povedlo a definitivně byla zakořeněna centralizovaná bohoslužba v Jeruzalémě. Avšak pro exulanty tím vzniklo jakési prázdné místo, které bylo třeba zaplnit novou náboženskou praxí. A tak došlo k vytvoření prozatímní bohoslužby bez obětního kultu.³ Byla to setkání dobrovolná konaná hlavně o Šabatech a svátcích, na kterých čerpali exulanti povzbuzení a kde se společně mohli modlit za navrácení do Jeruzaléma.

Tato setkání se postupně začala těšit velké oblibě a jejich pravidelnost stoupala, až se tato forma bohoslužby stala normální funkcí komunity. Postupně se veřejná modlitba stávala oficiálním náboženským obřadem a proto po návratu do Jeruzaléma a znovupostavení Chrámu zůstává i tato forma bohoslužby⁴.

Období po návratu z babylónského exilu, bylo význačné právě formováním podoby liturgie. Podle tradice prorok Ezdráš v tomto období založil organizované shromáždění *Anašej bejt kneset ha-gdola* (Mužové velkého shromáždění), kterým je připisováno sestavení několika základních modliteb.⁵

V Chrámu v té době opět probíhaly obětní rituály a začala vznikat i chrámová liturgie, která měla spíše doplňkový charakter a později byla včleněna do synagogální. Podstatou chrámové bohoslužby byl obětní rituál, který probíhal bez modliteb, takže věřící se mohli účastnit jen pasivně.

I proto vzrůstala obliba synagog, jejichž vliv sílil i přes vliv Chrámu.

---

³ Nosek, a další, 2008, s. 47-48

⁴ (Nosek, a další, 2008) s. 55

⁵ Newman; Sivan, 2009, s. 101

Tyto dvě instituce ovšem uznávaly navzájem jedna druhou. Chrámový rituál se stal prostředkem pro odpuštění hříchů a synagoga se stala místem, kde se věřící mohl na Boha obracet s osobními prosbami a kde se mohl vyučovat Tóře a tradici.⁶

Prostý lid i náboženští představitelé té doby byli oddáni oběma formám bohoslužby, a například při velkých svátcích se již v té době plnil nejen Chrám, ale i synagogy.

Proto, když byl i druhý Chrám zničen, byla to pro židovský lid nesmírná rána. Ovšem v této době již synagogy byly připravené převzít úlohu Chrámu jako svatyně. Ovšem rituál oběti v náboženském životě chyběl.

To začali ihned po zničení Chrámu řešit farizeové, kteří jsou považováni za nástupce Mužů velkého shromáždění. Jedním z nejvýznamnějších byl rabi Jochanan ben Zakaj, který stanovil rozhodující zásadu: že pronášení modlitby, studium Tóry a dobré skutky Bůh přijme stejně dobře jako oběti v Chrámu a že modlitby jsou ekvivalentem chrámových obětí. Tím to a dalšími výroky se podařilo na synagogální bohoslužbu přenést alespoň část autority Chrámu.

Ovšem po zničení Chrámu bylo třeba vyřešit problém s chrámovým kultem, který byl určen Tórou, a proto jej nešlo zrušit. A tak obřady, které nebyly spojeny přímo se službou v Chrámu, byly včleněny rabíny této doby do synagogální liturgie. Navíc bylo několik názvů a i časů chrámových obřadů přiřazeno k rituálům synagogálním. Také byly do liturgie včleněny popisy obětních obřadů, jejichž recitace se podle rovnala vykonání daného rituálu.⁷

---

⁶ Nosek, a další, 2008, s. 60

⁷ Scherman, 1993, s. 26

A v neposlední řadě je důležité začlenění denního žalmu. Ten byl levity⁸ předcítán po každodenní ranní bohoslužbě. Těchto sedm žalmů tedy bylo přeneseno do synagogální liturgie a každý byl uvozen nadpisem, který jeho původ objasňuje⁹.

Spolu s levity byli s Chrámem přímo spojeni i kohanim¹⁰ Jejich nejpůsobivější povinností v dobách Chrámu bylo požehnání obci při některých bohoslužbách. A právě to bylo také včleněno do liturgie denních bohoslužeb pod názvem Kněžské požehnání a pronáší ho *chazan*¹¹ během opakování Tfily¹².

Na konci 1. stol. o. l. byla synagogální liturgie již uspořádána a její podoba byla uznávána. Avšak stále se tradovala pouze ústně. Bylo třeba autority, která by tyto texty formálně uspořádala do sborníku a zafixovala pořadí modliteb. Fixace textů navíc byla důležitá i pro vnitřní integritu židovského národa, která byla zrušením centrální bohoslužby v Chrámě narušena.

Tohoto úkolu se zhostil rabi Gamali'el, který byl nástupcem Jochana ben Zakaje. Ten spolu se svými kolegy studoval paralelní verze a rozhodl o jednotné podobě. On se zasloužil o fixaci textu Tfily (nabyla v tomto období oficiální pořadí svých benedikcí a jejich obecnou formulaci) a o zavedení jejího každodenního recitování.¹³ Je zajímavé, že až na malé změny zůstaly úpravy, které rabi Gamali'el s kolegy přijal

---

⁸ Levité byli spojeni s chrámovými obřady, zastávali některé kněžské funkce a působili i jako učitelé. Více viz Newman; Sivan, 2009, s. 99

⁹ Nosek, a další, 2008, s. 64

¹⁰ Kohanim, neboli kněží byli pověřeni prováděním posvátných ritů v Chrámě. Více viz Newman; Sivan, 2009, s. 92-93

¹¹ Chazan, neboli kantor je muž pověřený vedením modliteb v synagoze. Více viz Newman; Sivan, 2009, s. 82 nebo Scherman, 1993, s. 8-9

¹² Nosek, a další, 2008, s. 64

¹³ Scherman, 1993, s. 27

až do dnešních dnů.

2.2 Židovská liturgie a její struktura

Židovská liturgie je velmi rozvětvenou a rozmanitou látkou, která vznikala několik století. Obsahuje benedikce, modlitby, věroučné texty, prosby a díkůvzdání, právní ustanovení i poezii. Avšak jejím základem jsou pouze tři části (jednotky) – Šma a jeho požehnání, Tfila a četba z Bible¹⁴. Kolem těchto tří základních částí se postupně hromadila další literární látka.

Ke studování židovské liturgie však potřebujeme dobře znát a chápat základ židovských modliteb, jímž je *Beracha* neboli požehnání, či benedikce¹⁵.

Podle knihy *Židovská modlitba* je bracha souhrnem antropologického vnímání židů, tedy židovského vnímání člověka ve vztahu k Bohu a ke světu¹⁶. Vymezuje tedy trojí vztah, lépe řečeno trojhranný. Udržuje tyto hlavní složky v jednotě a nedovolí jim se oddělit. Bůh je zde „normou“ a pramenem všeho, stvořil svět, přivedl na něj člověka a dává mu plody tohoto světa. Člověk je v požehnání prostředníkem a uživatelem, jelikož mu Bůh věnuje svou pozornost a jemu jsou určeny plody země. A svět je svátostí a darem, je konkrétním darem pro člověka a je projevem Boží dobrotivosti.¹⁷

Podle talmudického ideálu, by měl každý žid pronést požehnání alespoň stokrát denně, avšak nikdy při tom nesmí vzít Boží jméno nadarmo¹⁸. Tento model mnoho židů dodržuje a i liturgie je dodržování tohoto ideálu nakloněna. Celá židovská bohoslužba

¹⁴ Nosek, a další, 2008, s. 70

¹⁵ Nosek, a další, 2008, s. 67

¹⁶ Di Sante, 1995, s. 40

¹⁷ Di Sante, 1995, s. 40

¹⁸ Newman; Sivan, 2009, s. 102

je protnuta mnoha a mnoha požehnáními, avšak tato nejsou jediná. Nezastupitelnou roli mají i požehnání osobní neboli individuální, které již záleží na odpovědnosti každého daného žida¹⁹.

O požehnáních nám pojednává i Bible²⁰. Ta zdůrazňuje význam požehnání před a po jídle. Judaismus nevnímá jídlo pouze jako nástroj k naplnění fyzických potřeb, ale jako dar od Boha a proto je uvozeno požehnáními²¹. „Podle Talmudu je zakázáno cokoli ochutnat před pronesením požehnání.²²“ Po hlavním jídle, které je uvedeno chlebem a je chápáno jako hostina, následuje dlouhé požehnání *Birkat ha- mazon*²³, ovšem po jídle, které není uvozeno chlebem, můžeme použít i jiná požehnání²⁴.

2.2.1 Šma a jeho požehnání

V této části jde o vyznání víry, neboli o její stvrzení²⁵. Proto je Šma tou nejdůležitější jednotkou židovské liturgie. Šma se sestává ze tří biblických pasáží²⁶. Jsou jimi:

Dt 6,4 – 9: „Slyš, Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin Jediných. Budeš milovat Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem a celou svou duší a celou svou silou. A tato slova, která ti dnes přikazují, budeš mít v srdci. Budeš je vštěpovat svým synům a budeš o nich rozmlouvat, když budeš sedět doma nebo půjdeš cestou, když budeš uléhat nebo vstávat. Uvážeš si je jako znamení na ruku a budeš je mít jako pásek na čele mezi očima. Napíšeš je také na veřeje svého domu

¹⁹ Newman; Sivan, 2009, s. 150-151

²⁰ (Dt.8:10) viz příloha

²¹ (Sadek, a další, 1997; Sadek, a další, 1997) s. 112

²² Newman; Sivan, 2009, s. 150

²³ Newman; Sivan, 2009, s. 151

²⁴ Více o požehnání viz Newman; Sivan, 2009, s. 150-153

²⁵ Newman; Sivan, 2009, s. 205

²⁶ Nosek, a další, 2008, s. 70

a na své brány.“

Dt 11,13 – 21: „Jestliže budete opravdu poslouchat má přikázání, která vám dnes udílím, totiž abyste milovali Hospodina, svého Boha, a sloužili mu celým svým srdcem a celou svou duší, dám vaší zemi déšť v pravý čas, déšť podzimní i jarní, a budeš sklízet své obilí, svůj mošt a olej a na tvém poli dám růst bylině pro tvůj dobytek; budeš jíst dosyta. Střežte se, aby se vaše srdce nedalo zlákat, takže byste se odchýlili, sloužili jiným bohům a klaněli se jim. To by Hospodin vzplanul proti vám hněvem a zavřel by nebesa, takže by nebylo deště, z půdy by se nic neurodilo a vy byste v té dobré zemi, kterou vám Hospodin dává, rychle vyhynuli. Tato má slova si vložte do srdce a do své duše, přivažte si je jako znamení na ruku a ať jsou jako pásek na čele mezi vašima očima. Budete jim vyučovat své syny a rozmlouvat o nich, ať budeš sedět doma nebo půjdeš cestou, ať budeš uléhat nebo vstávat. Napíšeš je na veřeje svého domu a na své brány, abyste na zemi, o které Hospodin přísahal vašim otcům, že jin jí dá, dlouho žili vy i vaši synové, aby vaše dny byly jako dny nebes nad zemí.“

Nu 15, 37 – 41: „Hospodin řekl Mojžíšovi: „Mluv k Izraelcům a řekni jim, aby si po všechna pokolení dělali na okraji svých šatů třásně a nad třásně ať si dávají na okraj svého roucha purpurově fialovou stuhu. Budete mít třásně, abyste při pohledu na ně připomínali všechna Hospodinova přikázání a plnili je, abyste se neřídili vlastním srdcem a vlastníma očima, jako se jimi řídí smilníci, abyste si připomínali a plnili všechna má přikázání a byli svatými pro svého Boha. Já jsem Hospodin, váš Bůh, já jsem vás vyvedl z egyptské země, abych vám byl Bohem. Já jsem Hospodin, váš Bůh.“

Proč byly vybrány zrovna tyto tři pasáže, není dosud úplně jasné. V knize Úvod do synagogální liturgie se dočítáme: „Jakým způsobem byly

tyto tři biblické pasáže vybrány, není přesně známo. V době, kdy se v rabínských pramenech začaly objevovat diskuze o synagogální bohoslužbě během 1.stol. o. l., měly tyto pasáže již své pevné místo v liturgii a byly považovány za pasáže starobylého původu. Jedna z tradic dokonce připisuje výběr Mojžíšovi²⁷.

Tyto tři oddíly Šma byly recitovány denně, ráno a večer²⁸. O jejich důležitosti a významu svědčí nejen fakt, že jedna část Šma se stala i modlitbou pro umírající (pokud se jedná o smrt přirozenou) a mučedníky. Dalším důkazem její důležitosti je i to, že je recitace Šma nařízena Tórou, jedná se tedy o jednu z micvot²⁹.

První slova provolání: „*Slyš, Izraeli!*“ se stala vyznání židovské víry, jež stvrzuje židovskou jednotu, víru v jednoho Boha a poslušnost věřících jeho přikázáním³⁰. A pro svou četnou komentovanost v historii v Talmudu i Mišně, je považován za nejstarší část první části židovské modlitby.

31

Tato slova jsou považována za nejdůležitější slova judaismu, protože: „*..., zakotvují vztah mezi židovským národem a Bohem,...*“³²

Zajímavé je také vyznání víry v „jednoho“ Boha. Jde o jednoduchou, ale velice účinnou záležitost. Jde o pořadí slov: „*Hospodin, náš Bůh, je jediný Hospodin!*“ Z toho jasně vyplývá, že Hospodin je Hospodinem jediným, pro všechny národy světa. Kdyby tato slova byla v jiném pořadí: „*Náš Bůh, Hospodin, je jediný Hospodin!*“,

²⁷ „*Jakým způsobem byly tyto tři biblické pasáže vybrány, není přesně známo. V době, kdy se v rabínských pramenech začaly objevovat diskuze o synagogální bohoslužbě během 1. stol. o. l., měly tyto pasáže již své pevné místo v liturgii a byly považovány za pasáže starobylého původu. Jedna z tradic dokonce připisuje výběr Mojžíšovi.*“ Nosek, a další, 2008, s. 70

²⁸ Nosek, a další, 2008, s. 71

²⁹ Blažek; Holubová, 2008, s. 53

Více o micvot viz Newman; Sivan, 2009, s. 115-116

³⁰ Newman; Sivan, 2009, s. 205

³¹ Di Sante, 1995, s. 54

³² Di Sante, 1995, s. 56

mohly by si tak i jiné národy myslet, že jejich bůh je jediný.³³

Šma je uvozeno požehnáními a i jimi končí. V ranní bohoslužbě je v první benedikci Bůh veleben jako Král všeho živého a věčného a jako stvořitel uzdravení a Slunce, jako „*stvořitel světla*“³⁴. Po té následuje benedikce *Ahava raba* (Láskou neskonanou), v ní věřící děkují Hospodinu za jeho lásku a za to, že jim na důkaz své lásky seslal Tóru³⁵. Poté následují již zmiňované oddíly Bible a na závěr citování Šma následuje poslední požehnání. Jmenuje se *Emet ve-jaciv* (Pravdivé a stálé), a je jakýmsi epilogem celého Šma, ve kterém věřící stvrzuje svou víru a vyznání.

Ve večerní modlitbě je Šma uvozeno benedikcí *Ma'ariv aravim*³⁶, která je podobná rannímu požehnání. Avšak i přes zřetel na univerzálnost Hospodinova působení (je zde veleben jako všemohoucí a jako původce života a denních cyklů) je v tomto požehnání veleben jako tvůrce noci způsobující běh veškerého života na Zemi a tím i střídání dne a noci. Po *Ma'ariv aravim* následuje *Ahavat olam* (Láskou věčnou)³⁷, která je úvodem k Šma. I tato je protkána díky za Hospodinovu lásku, ale rovněž zdůrazňuje, že i v noci je důležité zachovávat jeho přikázání a zákony. Po ní následují tři biblické části a závěrečné požehnání *Emet ve-emuna* (Pravdou a vírou je všecko)³⁸. Opět má mnoho podobností se svým protějškem z ranní modlitby, avšak ve večerní bohoslužbě je navíc v posledním požehnání navíc promítnuta víra a naděje v budoucnost, která čerpá ze zkušeností z minulosti (víra, že Bůh svůj lid vykoupí znovu, stejně jako z Egypta).

---

³³ Viz tamtéž s. 57

³⁴ Blažek; Holubová, 2008, s. 52

³⁵ Viz tamtéž

³⁶ Blažek; Holubová, 2008, s. 170

³⁷ Blažek; Holubová, 2008, s. 170

³⁸ Blažek; Holubová, 2008, s. 172

Nově se objevuje ve večerní bohoslužbě a další benedikce. Nazývá se *Haškivejnu*³⁹ (Dej, abychom ulehli) a v ní prosí věřící za ochranu Hospodinem i v budoucnosti.

2.2.2 Tfila

Tfila je označení znamenající modlitbu⁴⁰. Toto pojmenování je velice příhodné, jelikož rabíni ji považují za přední modlitbu judaismu⁴¹. V Talmudu se dokonce nazývá *ha-Tfila*⁴², což doslova znamená Ta modlitba. Jinak se také této část liturgie nazývá Amida (dosl. Stojící), nebo Šmone Esre (dosl. Osmnáct), protože dříve Tfila obsahovala osmnáct požehnání⁴³. Dnešní Tfila jich obsahuje devatenáct.

Tfila má v sobě obsažené všechny složky modlitby. Jsou jimi velebení a díkůvzdání, vyznání a prosba⁴⁴. Je rozdělena do několika krátkých modliteb a benedikcí, jejichž počet se mění podle toho, zda jde o běžnou bohoslužbu (19 modliteb a požehnání), či bohoslužbu Šabatovou a sváteční (7 modliteb a požehnání)⁴⁵. Na svátek Roš ha-šana má Tfila jen 9 modliteb a požehnání⁴⁶.

Tfila vznikla v období Perské nadvlády nad Palestinou, pro které bohužel nemáme žádné historické židovské prameny⁴⁷. Proto je její vývoj a vznik velice těžce dohledatelný. Ke zkoumání okolností vzniku a vývoje Tfilu nám tak nejvíce pomůže Talmud, ve kterém nacházíme vodítka:

„Sto dvacet starších, mezi nimiž bylo mnoho proroků, sestavilo

³⁹ Blažek; Holubová, 2008, s. 172

⁴⁰ Newman; Sivan, 2009, s. 16

⁴¹ Blažek; Holubová, 2008, s. 73

⁴² Viz Blažek; Holubová, 2008, s. 57

⁴³ (Sadek, a další, 1997) s. 111

⁴⁴ Blažek; Holubová, 2008, s. 73

⁴⁵ Newman; Sivan, 2009, s. 16

⁴⁶ Blažek; Holubová, 2008, s. 77

⁴⁷ Blažek; Holubová, 2008, s. 75

osmnáct požehnání.⁴⁸“

„Byli to mužové Velké synagogy, kteří pro Izrael zavedli požehnání a modlitby, kedušot a havdalot.⁴⁹“

Talmud nám dává i další informace o historii Tfily. Díky němu víme, že byla uspořádána a redigována v Javne⁵⁰. V Javne však byla do Tfily přidána i další benedikce⁵¹. Důvodem jejího vzniku byli židé, kteří se přidávali k sektám raných křesťanů a nazarénů. Tyto „židokřesťany“ bylo velmi těžké rozpoznat. Jelikož se účastnili normálního života obce, žily podle rabínských zákonů a docházeli na bohoslužby, bylo opravdu nemožné je rozeznat. Což pro tehdy velmi křehkou židovskou komunitu představovalo velké riziko. Proto byla přidána benedikce *Šmu'elen ha-Katan*⁵², která pomáhala tyto jedince v rámci obce identifikovat. Díky tomu, že byla svým obsahem zaměřena proti heretikům a židokřesťanům, dali se tito poznat podle toho, že buď opomenuli tuto benedikci citovat úplně, nebo jen opomenuli odpovědět responsí *Amen*⁵³. Přidáním této benedikce se dostáváme k počtu 18ti požehnání, které dříve oficiálně obsahovala Tfila pro všední dny.

Devatenáctá benedikce Tfily (nyní 15.) má původ v gaonském období a byla původně místní zvyklostí babylónských židů. Ovšem později byla rozšířena a obecně přijata.⁵⁴ Avšak i přes to se název Šmone esre stále používá⁵⁵.

⁴⁸ Megila 17b. in Nosek, a další, 2008, s. 75

⁴⁹ Berachot 33a. in Nosek, a další, 2008, s. 75

Více o kedušot viz Newman; Sivan, 2009, s. 85

Více o havdalot viz Newman; Sivan, 2009, s. 45-46

⁵⁰ Blažek; Holubová, 2008, s76

⁵¹ Blažek; Holubová, 2008, s76

⁵² Viz tamtéž

⁵³ Nosek, a další, 2008, s 76

⁵⁴ Nosek, a další, 2008, s. 81

⁵⁵ Prudký, 2000, s. 50

Vývoj Tfilý probíhal po celé období Druhého Chrámu a po zničení Chrámu byl text Amidy uzavřen Rabanem Gamli'elem ben Šimonem II⁵⁶.

Tfila je uspořádána do tří oddílů, které obsahují určitý počet benedikcí. Úvodní oddíl obsahuje tři benedikce, stejně jako oddíl závěrečný. Prostřední oddíl obsahuje benedikcí třináct⁵⁷.

V úvodu najdeme benedikce, které velebí Hospodina a vzdávají mu poctu za jeho lásku činy.

„Králi, Pomocníku, Spasiteli a Štíte. Požehnaný jsi Ty, Hospodine, štíte Avrahamův.“⁵⁸

„Ty jsi mocný navěky, můj Pane, Ty, jenž oživuješ mrtvé, jsi hojný ve své spáse.“⁵⁹

„Ty, který zachováváš živé v milosti, oživuješ mrtvé v hojném milosrdenství, podpíráš klesající a uzdravuješ nemocné, uvolňuješ spoutané a zachováváš Svou věrnost těm, kdo spí v prachu. Kdo je jako Ty, Pane mocných činů, a kdo se vyrovnává Tobě, Králi, jenž usmrcuješ a oživuješ a dáváš vyrůstat spáse.“⁶⁰

V knize Úvod do synagogální liturgie, se dočteme další význam pojetí Boha jako oživovatele mrtvých. Toto pojetí Boha patří mezi základní doktríny judaismu a bylo napadáno odpůrci farizeů⁶¹. Proto tuto doktrínu začlenili do Tfilý a tím úspěšně rabíni ze synagogy vyloučili tyto odpůrce⁶².

⁵⁶ Blažek; Holubová, 2008, s. 57

⁵⁷ Nosek, a další, 2008, s. 74

⁵⁸ Blažek; Holubová, 2008, s. 150

⁵⁹ Blažek; Holubová, 2008, s. 150

⁶⁰ Blažek; Holubová, 2008, s. 150-152

⁶¹ Nosek, a další, 2008, s. 74

⁶² Zde můžeme vidět, že židovská liturgie není jen nashromážděné zkonstatělé množství literární látky. Je to v podstatě živý organismus, který pomáhal rabínům chránit svou obec před

Také v těchto úvodních požehnání najdeme odkaz na tři židovské patriarchy. První, je v citaci výše zmíněný Abraham, druhým je Izák a třetím Ja'akov. Odkaz na Izáka nacházíme v druhém požehnání, je to opět pojetí Boha oživujícího mrtvé a to proto, že Izáka zachránil Bůh, když měl být obětován⁶³. Třetí požehnání je symbolem Ja'akova: „...*, jelikož zažil (Ja'akov) transcendentální aspekt Boha ve svém snu o žebříku.*“⁶⁴

Třináct prostředních benedikcí tvoří dohromady logický celek⁶⁵. Prvních šest benedikcí se věnuje běžným náboženským prosbám⁶⁶ (např. za pokání, schopnost studia Tóry nebo odpuštění hříchů) i sekulárním⁶⁷ (např. pomoc v nemoci a hladu, ale i kolektivní prosby za pomoc v pronásledování). Dalších šest benedikcí se věnuje záležitostem budoucím, hlavně pak mesiášským nadějím. Poslední, třináctá benedikce se jmenuje Přijetí modlitby⁶⁸ a věřící v ní prosí, aby Bůh vyslyšel jejich modlitby.

Celý tento oddíl třinácti benedikcí je o svátcích vypuštěn a místo něj je zvláštní požehnání týkající se svátosti daného dne⁶⁹.

Můžeme na jejich uspořádání pozorovat tradiční vzor, který lze pozorovat na struktuře celé Tfily⁷⁰. Tímto vzorem je míněno, že nejprve velebením Hospodina se pokoušíme k němu přiblížit, teprve poté můžeme přednést vlastní prosby a přání a nakonec vše uzavíráme modlitbou,

---

úskoky protivníků. Jelikož je historie židů plná násilí, pronásledování a útlu, museli se vždy spoléhat jen na sebe. Pomáhali si, podporovali se a chránili. A rabíni jim k tomu pomáhali pomocí liturgie rozpoznat ty, kteří by jim mohli uškodit.

⁶³ Viz G 22,1-24

⁶⁴ Nosek, a další, 2008, s. 74

⁶⁵ Nosek, a další, 2008, s. 75

⁶⁶ Blažek; Holubová, 2008, s. 152-154

⁶⁷ Blažek; Holubová, 2008, s. 154-156

⁶⁸ Blažek; Holubová, 2008, s. 156

⁶⁹ Blažek; Holubová, 2008, s. 58

⁷⁰ Nosek, a další, 2008, s. 75

kteřou vyjadřujeme díky za Boží milosrdenství.

Poslední tři benedikce spolu také tvoří jakýsi celek. Jsou to požehnání děkovná, která však zároveň vyjadřují i jistotu, že naše modlitby budou vyslyšeny⁷¹. Tyto tři benedikce mají i společný původ v chrámové bohoslužbě⁷². Například první benedikce byla původně modlitbou za přijetí oběti Hospodinem. Po zničení Chrámu však nastala nová situace a benedikce se jí přizpůsobila⁷³.

Počáteční benedikce *Avoda*⁷⁴ jako by navazovala na poslední benedikci ze třinácti prostředních. Jsou v ní vyjádřeny naděje na vyslyšení modliteb věřících, přijetí obětí navrácení Boží přítomnosti na Ción⁷⁵. Druhé požehnání je Díkůvzdání: „ *Děkujeme Tobě, jenž jsi Hospodin, náš Bůh a Bůh našich otců na věky věků. Jsi skála našich životů, štít naší spásy od pokolení do pokolení. Budeme Ti děkovat a hlásat Tvou chválu za naše duše, které jsou Ti svěřeny, a za Tvé zázraky, které jsou s námi každý den, a za Tvé divy a dobrodiní v každé době, večer a ráno a v poledne. Dobrotivý, nechť Tvé milosrdenství nikdy nezná omezení, Slitovný, nechť Tvá milost neustane, odjakživa v Tebe doufáme.*⁷⁶“ Téma této benedikce vyniká mezi ostatními dvěma jako nejnapadnější.

⁷¹ Blažek; Holubová, 2008, s. 58

⁷² Nosek, a další, 2008, s. 74

⁷³ Více viz Nosek, a další, 2008, s. 74

⁷⁴ Blažek; Holubová, 2008, s. 66

⁷⁵ Heb. *cijon*, česky Sión, neboli „pevnost“ či „místo počt“. Původně náhorní pevnost dobytá králem Davidem a přejmenována na *Ir David* (Davidovo město). Později Sión nabyl významu označení Chrámové hory nebo Jeruzaléma. Prorok Izajáš tento výraz s oblibou používal k označení Jeruzaléma i Judského království, duchovního střediska lidstva, *Erec Jisra'el* jako takové a jejích obyvatel. Sión nabyl významu *Erec Jisra'el* hlavně ve středověku díky poezii Jehudy Haleviho. Díky jeho básním se ujalo označení Sión i v moderních dějinách (*acirej cijon*, čes. Zajatci Siónu – židé, kteří chtěli vycestovat do Izraele ze SSSR, ale nebylo jim to umožněno) a odtud se inspirovalo moderní židovské národní hnutí za znovuvybudování *Erec Jisra'el* – sionismus. Newman; Sivan, 2009, s. 180-181

⁷⁶ Blažek; Holubová, 2008, s. 66

Poslední benedikce *Šalom*⁷⁷ je modlitbou za mír. Věřící se zde modlí za mír a milost pro celý Izrael a všechny jeho lid. Děkují za to, že jim Hospodin dal Zákon a spravedlnost a milost a milosrdenství.

2.2.3 Výuka/Četba Tóry

Dle předepsaného pořádky přečteme v synagoze celou Tóru (tedy Pět knih Mojžíšových) za jeden rok⁷⁸. Původně bylo čtení Tóry a uchovávání její tradice záležitostí pouze kněžích⁷⁹. Avšak v Tóře se dočteme, že je povinností každého žida studovat Bohem seslanou Tóru⁸⁰. Proto nařídili rabíni, aby učení lidé vyučovali obyčejný lid při každé možné příležitosti⁸¹. A díky farizeům, kteří v té době zastávali post učitelů lidu, se studium a znalost Tóry přerodila ze záležitosti čistě profesionální v činnost obecně židovskou⁸². Vztah žida ke studiu Tóry je velice uctivý. Proto se tato činnost stala součástí liturgie, jelikož se studium Tóry stalo formou služby Bohu. I v současnosti je čtení z Tóry tou nejpůsobivější částí bohoslužby⁸³.

V knize *Židovské obřady a symboly*, se dozvídáme mnoho zajímavostí o materiálu a způsobu výroby svitků, ze kterých se Tóra čte⁸⁴.

Dříve se k četbě Tóry v synagoze vyvolával určitý počet mužů,

⁷⁷ Blažek; Holubová, 2008, s. 68

⁷⁸ Pevně stanovený cyklus četby Tóry byl stanoven až po kompilaci Mišny ve 2. století. Existovaly dva cykly – palestinský a babylonský. Palestinský cyklus byl tříletý (výjimečně tříapůlletý), babylonský cyklus byl stanoven na délku jednoho roku. Postupně přijala většina židovských komunit cyklus babylonský, avšak v 19. století se některé reformní komunity rozhodli navrátit k palestinskému. Viz Nosek, a další, 2008, s. 80

⁷⁹ Nosek, a další, 2008, s. 77

⁸⁰ Dt 6,7

⁸¹ Tomu odpovídá i fakt, že ve výuce Tóry dlouho převažovala recitace textů, i přesto, že již byl psaný záznam textu. Stemberger, 2010, s. 103 Více info k historii, vývoji a významu základních textů rabínské literatury viz Stemberger, 2010, s. 89-112

⁸² Nosek, a další, 2008, s. 77-78

⁸³ Nosek, a další, 2008, s. 77-78

⁸⁴ Viz příloha č. 28

jejichž počet se měnil v závislosti na příležitosti (jiný počet například při Šabatu, začátku měsíce Roš chodeš, či v postní dny⁸⁵). Ovšem od této praxe bylo postupně upuštěno. Přednes Tóry ze svitků při bohoslužbě vyžaduje velice dobrou paměť a cit pro rytmus, jelikož každé slovo doprovází jemu určený rytmus⁸⁶. Proto již v synagoze najdeme muže, který je touto činností pověřen. Říká se mu *kore*, což je v hebrejštině ekvivalentem slovesa číst⁸⁷.

Prvními oddíly Tóry čtenými v synagoze byly ty, které se četly o postních dnech a svátcích⁸⁸, jelikož bylo přirozené na tyto dny číst části, které se daných příležitostí přímo týkaly. Tyto oddíly byly krátké a spíše sloužili jako základ pro homilie, na kterých kazatel vysvětloval svátek samotný a způsoby jeho oslavy⁸⁹. Tato praxe čtení z Tóry a vysvětlování textu pomocí homilií a samozřejmě i překladu do místního jazyka se objevuje již od dob Ezdráše⁹⁰.

Oddíly čtené o běžných Šabatech⁹¹ nebyly dány pevným nařízením, ale bylo na rozhodnutí *Roš ha-kneset* (představený synagogální obce), kterou pasáž si zvolí jako vhodnou pro danou příležitost⁹². Jediné co předčitateli nebylo dovoleno, bylo „skákat v Tóře z místa na místo“, ale toto ustanovení se týkalo pouze četby během jednoho Šabatu⁹³.

---

⁸⁵ Viz Nosek, a další, 2008, s. 79

⁸⁶ Více viz Vries, 2008, s. 25 nebo více info ke vzniku tradičního zápisu a čtení Bible viz Stemberger, 2010, s. 82

⁸⁷ Vries, 2008, s. 19

⁸⁸ Nosek, a další, 2008, s. 79

⁸⁹ Nosek, a další, 2008, s. 80

⁹⁰ Nosek, a další, 2008, s. 79

Více info viz Vries, 2008, s27

⁹¹ Více info viz Newman; Sivan, 2009, str. 174 *sidra*

⁹² Nosek, a další, 2008, s. 80

⁹³ Viz tamtéž

Četba Tóry v synagoze je uvozena dvěma benedikcemi:

„Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, jenž jsi nás vyvolil ze všech národů světa a dal nám Tóru. Požehnaný jsi Ty, Hospodine, dárce Tóry.⁹⁴“

„Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, jenž jsi nám dal Tóru pravdy, a věčný život jsi vsadil vprostřed nás. Požehnaný jsi Ty, Hospodine, dárce Tóry.⁹⁵“

V první benedikci, která je před čtením z Tóry je Tóra deklarována jako slovo Boží. Navíc je v její poslední větě obsažena i jedna farizejská doktrína. Obsahuje slova „... dárce Tóry⁹⁶“, která nás mají upozornit na to, že Boží zjevení není zkonstatělé a nehybné, ale naopak je to neustálý proces, který se přizpůsobuje a mění.

V druhé benedikci opět najdeme poděkování za seslání Tóry lidu Izraele. Najdeme v ní i díky za věčný život. Lid Izraele děkuje Bohu za to, že se studiem Tóry a dodržováním jejích příkazů a nařízení muže dojít věčného života, a pokud se tímto řídit nebude, naopak dojde věčné záhubě.

Jako na důkaz jedinečnosti této části židovské liturgie oběma těmito benedikcím předchází tradiční výzva k bohoslužbě: *„Barchu et ha-Šem ha-mevorah (Žehnejte Hospodinu požehnanému).⁹⁷“* Už víme, že první a druhá část bohoslužby (Šma a Tfila) jsou od sebe neodlučitelné, hladce na sebe navazují bez jakékoliv přestávky. Proto se tato výzva objevuje až tady, čímž se zároveň ukazuje i nezávislý charakter této části

⁹⁴ Blažek; Holubová, 2008, s88

⁹⁵ Blažek; Holubová, 2008, s. 88

⁹⁶ V jiném překladu „dávající Tóru“ viz Nosek, a další, 2008, s78

⁹⁷ Blažek; Holubová, 2008, s. 86

bohoslužby⁹⁸.

Dnes v synagoze uslyšíme obě benedikce od každého, kdo zrovna čte z Tóry. Tato praxe však není původní. Původní praxí bylo, že první benedikci četl první vyzvaný a poslední přečetl ten, který ten den četl poslední část⁹⁹. Avšak jsou dva důvody, proč je inovace přínosná. Tím prvním je touha každého žida vyřknout alespoň sto požehnání denně, avšak nesmí nikdy vzít Boží jméno nadarmo¹⁰⁰. Tím druhým je to, že mnoho židů přijde na bohoslužbu pozdě nebo naopak musí dříve odejít, čímž by přišli o ona požehnání. Tím že jsou říkána každým čtenářem, mají všichni možnost vyslechnout úvodní benedikci a účastnit se konečného responsa *Amen*¹⁰¹.

3 STRUKTURA MA'ARIVU

Večerní bohoslužba začíná úvodními dvěma verši *Ve-hu rachum*¹⁰², ve kterých jsou vyzdviženy Boží vlastnosti jako slitovaní a dobrota a ve kterých věřící žádá, aby jeho modlitby byly vyslyšeny¹⁰³.

Po *Ve-hu rachum* následuje *Barchu*¹⁰⁴. Je to výzva k modlitbě, která se říká pokaždé na začátku bohoslužby. Věřící jsou vyzváni k velebení a oslavování Boha a zároveň se jedná o vyznání monoteismu¹⁰⁵.

Po *Barchu* nám přichází na řadu první benedikce Šma. I přes mnohé podobnosti s ranními benedikcemi, jsou tyto jiné. Všechny jsou

⁹⁸ Nosek, a další, 2008, s. 78-79

⁹⁹ Nosek, a další, 2008, s. 79

¹⁰⁰ Newman; Sivan, 2009, s. 102

¹⁰¹ Nosek, a další, 2008, s. 79

¹⁰² Blažek; Holubová, 2008, s. 170

¹⁰³ Viz příloha č.2

¹⁰⁴ Blažek; Holubová, 2008, s. 170

¹⁰⁵ Viz příloha č. 3

celkově zaměřeny na vykoupění¹⁰⁶. První je takzvané „dlouhé požehnání“¹⁰⁷ *Ma'ariv aravim*¹⁰⁸, v němž je Bůh veleben jako Král světa a Stvořitel dne a noci. Ústředním tématem této modlitby je noc. V židovské symbolice má noc ambivalentní význam. Je symbolem odpočinku, ale také je symbolem opaku světla a stvoření a místem pro dravou zvěř, vrahy a zloděje.¹⁰⁹ Prohlášení Boha za toho, který je „*Stvořitel dne a noci,...*“¹¹⁰, znamená uvést noc pod nadvládu Boha a upřít jí jakoukoliv absolutní platnost.¹¹¹ Noc je již prostorem Boží lásky a věřící může v klidu a beze strachu odpočívat.

Druhé požehnání *Ahavat Olam* (Věčnou láskou)¹¹² je plné díky za dar Tóry a velebí Boha za právě nastalou noc. Tato benedikce má v ranní modlitbě název *Ahava raba* (Velikou láskou).¹¹³ Rozdíl v názvech těchto benedikcí můžeme vysvětlit tím, že ráno je Bůh veleben za svou nesmírnou lásku, která se projevuje každodenním úsvitem. Na druhou stranu při večerní recitaci *Ahavat olam*, vyjadřují věřící svou důvěru a naději, že Boží láska přetrvá i přes noc. Po této benedikci následují stejně jako při Šma na šachrit tři biblické pasáže¹¹⁴.

Večerní požehnání *Emet ve-Emuna*¹¹⁵ (nebo *Gaal Jisrael* – viz *Sidur* s. 172) je blízce spojeno s ranním *Emet ve-Jaciv*¹¹⁶. V obou benedikcích je hlavním tématem vykoupění z Egypta. Ale zatímco v ranní bohoslužbě je vyzvedávána Boží laskavost, která se vykoupěním projevila. Ve večerní je již kontext lehce odlišný. Původ odlišnosti vyznění těchto benedikcí můžeme najít i v Bibli a to v Žalmu 93, který se recituje v rámci večerní

¹⁰⁶ Nosek, a další, 2008, s. 72

¹⁰⁷ Viz Blažek; Holubová, 2008, 169

¹⁰⁸ Viz příloha č. 4

¹⁰⁹ Di Sante, 1995, s. 74-75

¹¹⁰ Blažek; Holubová, 2008, s. 170

¹¹¹ Di Sante, 1995, s. 75

¹¹² Viz příloha č. 5

¹¹³ Blažek; Holubová, 2008, s. 52

¹¹⁴ Viz příloha č. 1

¹¹⁵ Viz příloha č. 6

¹¹⁶ Blažek; Holubová, 2008, s. 56

liturgie na Šabat a říká mimo jiné: „..., vyprávět ráno o Tvé milosti a večer o Tvé věrnosti....¹¹⁷“.

Emet jako pravda, tou je fakt vykoupení z Egypta a z toho vyplívající zkušenost s Bohem a *Emuna* neboli víra, kterou máme v Boha, a naši budoucnost a vykoupení.¹¹⁸ V tomto večerním požehnání není akt vykoupení z Egypta brán pouze jako milost, ale i jako důkaz jeho náklonnosti a toho, že se o svůj lid postará.

Šma nám uzavírá požehnání *Haškivejnu*¹¹⁹, které je prosbou za ochranu před nemocí, hladem, nepřáteli, atd. Je také nazýváno „prodloužené vykoupení“¹²⁰, jelikož se podle Talmudu (Brachot 4a) považuje tato benedikce za navázání svým obsahem a významem na předchozí. Zatímco v *Emet ve-Emuna* je Bůh jako vykupitel svého lidu (i do budoucna), v *Haškivejnu* je zachráncem z nebezpečí, které je spojováno metaforicky s tmou a nocí.¹²¹ A v neposlední řadě, zde věřící prosí Boha o ochranu před Satanem. Tímto způsobem ho prosí o obnovení díla stvoření tím, že přemění chaos (noc) v kosmos (den) při každém dalším úsvitu.¹²²

Poté následuje modlitba *Baruch ha-Šem le-Olam*¹²³, které se podrobněji věnuji v další kapitole. Touto modlitbou se nám uzavírá jeden modlitební celek – *Brichot Kriat ha-Šem*, a proto následuje poloviční Kadiš neboli *Chaci Kadiš*¹²⁴, který se používá jako předěl mezi jednotlivými částmi bohoslužby¹²⁵.

¹¹⁷ Blažek; Holubová, 2008, s. 220

¹¹⁸ Viz Blažek; Holubová, 2008, s. 171-173

¹¹⁹ Viz příloha č. 7

¹²⁰ Di Sante, 1995, s. 78

¹²¹ Blažek; Holubová, 2008, s. 173

¹²² Di Sante, 1995, s. 78

¹²³ Viz příloha č. 8

¹²⁴ Viz příloha č. 9

¹²⁵ Více info o kadiš viz Blažek; Holubová, 2008, s. 49 a Newman; Sivan, 2009, s. 79-80 a Nosek, a další, 2008, s. 87-88 a Vries, 2008, s. 260-263

Po *Chaci kadiš* přichází na řadu Amida.¹²⁶ Ta je stejná jako při ranní bohoslužbě, avšak není chazanem nahlas opakována a její opakování je tiché a každý ji tak opakuje jen sám pro sebe.¹²⁷

Po té následuje *Kadiš šalem*¹²⁸, celý kadiš je delší o tři odstavce a recituje se až na konci Amidy¹²⁹. I když *Šema* i Amida vznikly na sobě nezávisle, rabíni zakázali jakoukoliv pauzu mezi těmito částmi bohoslužby¹³⁰. Proto máme před Amidou pouze *Chaci kadiš*, který nás upozorňuje na změnu a po Amidě *Kadiš šalem*, který nám určuje konec jedné z hlavních částí liturgie.

Po té následuje *Alejnu*¹³¹, které má ohraničující funkci a dnes se recituje na konci každé denní bohoslužby¹³². Tato modlitba vznikla jako *pijut*¹³³, ale postupně se stala vyznáním víry podobně jako *Šema*. Židé jsou zde jako Bohem vyvolený národ a děkují Hospodinu, že je „...neučinil jako pronárody zemí a neustanovil nás jako ostatní rody lidské, že nám nestanovil náš díl jako jim a náš los jako celému jejich množství. (Že se klaní marnosti a prázdnotě a že se modlí k bohu, jenž nemůže spasit.)¹³⁴“ Původ těchto veršů najdeme v Bibli¹³⁵ avšak i přesto měli v minulosti křesťanští cenzoři výtky k těmto veršům a proto například Aškenázové tyto provokativní verše vyloučili ze svých modlitebních

¹²⁶ Blažek; Holubová, 2008, s. 176-188

¹²⁷ Ulrich, 1980, s. 118

¹²⁸ Viz příloha č. 10

¹²⁹ Viz Newman; Sivan, 2009, s. 79-80

¹³⁰ Nosek, a další, 2008, s. 75

¹³¹ Viz příloha č. 11

¹³² Newman; Sivan, 2009, s. 15

Poprvé je *Alejnu* použito na konci bohoslužby jako závěrečná modlitba v Machzoru Vitry. Viz Nosek, a další, 2008, s. 32

Více info o Machzoru Vitry viz Nosek, a další, 2008, s. 31-33

Více info o sidurech jednotlivých modlitebních ritů viz Nosek, a další, 2008, s. 40-46

¹³³ Označení pro náboženskou poezii složenou v 5. - 6. př.o.l., dodatečně vloženou do liturgie.

Více viz s. 140 nebo Scherman, 1993, s. 34-46

¹³⁴ Blažek; Holubová, 2008 s. 188

¹³⁵ Iz 30,7 a 45, 20

knih¹³⁶.

Jako závěr večerní bohoslužby slouží Kadiš sirotků neboli *Kadiš jatom*¹³⁷, který se recituje vždy po blahořečení a na závěr liturgie¹³⁸. V něm chazan vyzývá obec k velebení Boha a k oslavování Jeho jména a věřící v něm prosí Boha o mír a dobrý život pro lid Izraele. „*Ten, jenž zjednává mír na Svých výšinách, ať zjedná mír i nám a celému Izraeli a řekněte: Amen.*“¹³⁹

4 VÝVOJ MA'ARIVU

Večerní modlitba je podle hebrejského kalendáře první modlitbou dne¹⁴⁰ a podle talmudu byla zavedena Jaa'kovem¹⁴¹.

Večer se do Chrámu již nepřinášeli obětiny, pouze pokud zbyly nějaké nespálené části z obětí ze dne, mohly se spálit během noci¹⁴². Proto byla ma'ariv původně dobrovolnou bohoslužbou v tom smyslu, že nebylo třeba spálit všechny části oběti během šachrit nebo mincha, ale bylo možné využít i večera¹⁴³. Až v období kodifikace Talmudu¹⁴⁴ se ma'ariv ustanovila jako povinná bohoslužba¹⁴⁵.

Proti zavedení této večerní modlitby se v době kanonizace liturgie kolem 1. stol. o. l. postavil rabi Jehošu'a. Jeho argumentem byla právě

¹³⁶ Newman; Sivan, 2009, s. 15

Více info o Aškenázském ritu viz Nosek, a další, 2008, s. 13-14

Více info o modlitební knize Aškenázů viz Nosek, a další, 2008, s. 40-42

¹³⁷ Viz příloha č. 14

¹³⁸ Blažek; Holubová, 2008 s. 49

¹³⁹ Blažek; Holubová, 2008 s. 188

¹⁴⁰ Putík, a další, 1992, s. 35, Gn 1,5

¹⁴¹ Newman; Sivan, 2009, s. 101

¹⁴² Více o obětování viz Blažek; Holubová, 2008 s. 19 - 30

¹⁴³ Blažek; Holubová, 2008 s. 169

¹⁴⁴ 3-7stol. n. l. viz Blažek; Holubová, 2008 s 169

¹⁴⁵ Blažek; Holubová, 2008 s. 169

absence večerních obětí v chrámové bohoslužbě¹⁴⁶. Ovšem nakonec převládl názor rabiho Gamali'ela, který se opíral o Bibli, ve které se zmiňují tři denní bohoslužby: „*Večer, z rána, za poledne lkám a sténám. – Vyslyšel můj hlas!*“¹⁴⁷

4.1 Baruch Ha le-Olam

Zpočátku v ma'arivu chybělo Šmone Esre¹⁴⁸. Jelikož je tato modlitba brána jako náhrada za oběti v Chrámu původně neměla v ma'arivu význam. Ale protože obsahuje mnoha osobních proseb, začala věřícím ve večerní bohoslužbě chybět. Proto byla k ma'arivu připojena 18 ti veršová modlitba, která v každém svém verši obsahovala Boží jméno. To ovšem mnohým nestačilo a proto začali i přes to k ma'arivu přidávat Šmone Esre¹⁴⁹. Ke konci gaonského období¹⁵⁰ by se o této praxi dalo hovořit jako o univerzální. Avšak protože není Šmone Esre ve večerní bohoslužbě povinné není opakované předříkávačem a je pronášeno jen v duchu¹⁵¹. Modlitba složená z 18 ti biblických veršů již zůstala součástí ma'arivu¹⁵².

Původ této modlitby (hebr. *Baruch Ha le-Olam*) ovšem může být i jiný, než výše zmíněný. V Siduru¹⁵³ se dočítáme o dvou možnostech. V obou je tato modlitba jako náhrada za Amidu.

¹⁴⁶ Nosek, a další, 2008, s. 66

¹⁴⁷ Ž 55,18

¹⁴⁸ Nosek, a další, 2008, s. 89

¹⁴⁹ Nosek, a další, 2008, s. 90

¹⁵⁰ 6. -11. století viz Newman; Sivan, 2009, s. 19

Více info o literatuře gaonského období viz Stemberger, 2010, s. 109-112

¹⁵¹ Nosek, a další, 2008, s. 89-90

¹⁵² Blažek; Holubová, 2008 s. 173

¹⁵³ V gaonském období (6-11stol. Viz Newman; Sivan, 2009, s. 19) ještě neměla většina modliteb ustálenou podobu a proto geonim (viz. Stemberger, 2010, s. 88) postupně pokoušeli zasahovat do tohoto nejednotného řádu, což dalo původ vzniku modlitebních knih neboli *Sidurů*. Stemberger, 2010, s. 111-112.

Více info o Siduru viz Newman; Sivan, 2009, s. 175

Více info o problémech fixace podoby textů viz Nosek, a další, 2008, s. 26

Tou první je fakt, že bylo třeba večerní bohoslužbu zkrátit tak, aby skončila před setměním, a proto se tyto verše ujaly místo Amidy a měly být recitovány v soukromí a bezpečí domova¹⁵⁴. V dalších pramenech je tato možnost rozšířena. Dříve byl ma'ariv skutečně noční modlitbou, která začínala za soumraku, proto nemělo význam Amidu recitovat v původní verzi a byla tedy nahrazena touto modlitbou. Avšak brzy byl čas večerní modlitby upraven a posunut na dřívější dobu a Tfila se mohla vrátit zpátky na své původní místo¹⁵⁵.

Druhým výkladem podle Siduru je možnost zařazení této modlitby do večerní bohoslužby, aby pozdně příchozí měli příležitost ostatní v bohoslužbě dohnat¹⁵⁶.

Jinde se nám nabízejí ještě další výklady zařazení *Baruch Ha le-Olam* do ma'arivu. Podle některých musíme hledat nutnost vzniku v době pronásledování, kdy byla Amida zakázána, avšak po jejím opětovném povolení byla tato náhrada v liturgii ponechána¹⁵⁷. Jiní nacházejí její původ v Palestině, to znamená, že v jedné zemi se Amida recitovala a v jiné se recitovala její náhrada. Zajímavé je, že se dnes v mnoha obcích v Izraeli tato náhrada nerecituje¹⁵⁸. A další možností je pouhé záměrné zkrácení večerní modlitby všedního dne¹⁵⁹.

Podle Siduru byla tato modlitba ustanovena pro potěchu pracujících lidu, a proto nikdy nebyla recitována ve dnech, kdy bylo zakázáno pracovat. Proto ji nikdy v ma'arivu na Šabat a jiné svátky

---

¹⁵⁴ Blažek; Holubová, 2008 s. 173-4

¹⁵⁵ Elbogen, 1931, s. 102

¹⁵⁶ Blažek; Holubová, 2008 s. 173-4

¹⁵⁷ Nosek, a další, 2008, s. 90

¹⁵⁸ Nosek, a další, 2008, s. 90

¹⁵⁹ Nosek, a další, 2008, s. 90

neuslyšíme¹⁶⁰.

O večerní sobotní bohoslužbě byly dříve citovány texty z Proroků a Spisů následující modlitbou *U-va le-Cijon go'el*, ale dnes již nejsou součástí liturgie a zbyly z nich pouze útržky a z následující modlitby jsou vypuštěny dva první verše. To má své osvětlení v rabínské tradici, která říká, že éra Mesiáše nemá být ohlašována v noci.

161

4.2 Rozdíl ve večerní bohoslužbě mezi Aškenázským a Sefardským ritem

Díky různému vývoji liturgie na různých místech světa najdeme rozdíly ve večerní liturgii i mezi Aškenázy a Sefardy¹⁶². Například v tradiční výzvě k bohoslužbě *Barchu*. Aškenázové tuto modlitbu recitují pouze na začátku bohoslužby, Sefardité ji recitují dvakrát. Důvodem je již zmiňovaná možnost pro pozdě příchozí zúčastnit se její recitace. Sefardé mají zvykem i dvakrát recitovat *Halel*¹⁶³, recitují ho i ve večerní modlitbě, na rozdíl od Aškenázů, kteří ho zařadili pouze do ranní bohoslužby¹⁶⁴.

A rozdíly najdeme i v liturgii pátečního večera. Zatímco Aškenázové ve svém ritu po skončení Kabalat šabat a před ma'arivem odříkávají příslušnou kapitolu Mišny, zatímco Sefardité (ale i například Aškenázové dodržující obřady chasidů) čtou pasáž *Raza de šabat* (Tajemství Šabatu)¹⁶⁵ z Kabalistického spisu Zohar¹⁶⁶, který podle tradice napsal ve 2. stol. n. l. rabi Šimon bar Jochaj, a který je často označován

¹⁶⁰ Blažek; Holubová, 2008 s. 174

¹⁶¹ Nosek, a další, 2008, s. 103

¹⁶² Více o Aškenázích viz Nosek, a další, 2008, s.13-14, Newman; Sivan, 2009, s. 18, Schubert, 1999, s.183-189

¹⁶³ Více info o Halel Newman; Sivan, 2009, s. 43

¹⁶⁴ Nosek, a další, 2008, s. 17

¹⁶⁵ Newman; Sivan, 2009, s. 79

¹⁶⁶ Více info o zohar viz Newman; Sivan, 2009, s. 246, Schubert, 1999, s. 196-207

za tzv. „Bibli kabalistů“¹⁶⁷.

Dalším rozdílem je, že Aškenázové na konci páteční večerní liturgie zpívají *Jigdal* nebo *Adon olam*¹⁶⁸. *Jigdal*, je pijut, neboli liturgická píseň vycházející z Maimonidových Třinácti článků víry¹⁶⁹ a jejímž autorem je pravděpodobně Immanuel ben Solomon¹⁷⁰.

5 MA'ARIV NA ŠABAT A SVÁTKY

5.1 Šabat

(Ex 20,8) „Pamatuj na den odpočinku, že ti má být svatý“

Šabat je jedním z nejdůležitějších svátků judaismu. Každý týden se po šesti dnech práce vše zastaví, aby se slavil den odpočinku. V tento den mají židé odpočívat od fyzické práce a starostí všedních dní, aby se mohli soustředit a oddávat se studiu Tóry a modlitbám¹⁷¹. Dodržování Šabatu je historicky nejvyšší *micvou*¹⁷² tedy náboženským předpisem či příkázáním, která byla ve středověku revoluční právě svým nařízeným odpočinkem.

V Talmudickém traktátu Šabat jsou uvedeny veškeré druhy zapovězených prací¹⁷³. Patří mezi ně cestování, rozsvěcení světel, vaření, šití, atd.¹⁷⁴ Avšak tyto zákazy nemají věřící nijak obtěžovat natož skličovat¹⁷⁵. Právě naopak jim to má pomoci plně se soustředit na svou

¹⁶⁷ Newman; Sivan, 2009, s. 246

¹⁶⁸ Newman; Sivan, 2009, s. 198

¹⁶⁹¹⁶⁹ Více o Třinácti člancích víry viz Newman; Sivan, 2009, s. 236 nebo Stemberger, 2010, s. 151-152, více o Maimonidovi viz Stemberger, 2010, s. 150-154

¹⁷⁰ Newman; Sivan, 2009, s. 68

¹⁷¹ Putík, a další, 1992, s. 37-39

¹⁷² Více viz Newman; Sivan, 2009, s. 115

¹⁷³ (Sadek, a další, 1997) s. 112

¹⁷⁴ Podrobnosti viz Newman; Sivan, 2009, s. 19 - *Avot-mlacha*

¹⁷⁵ „ Pro žádného tradičního žida obvykle příkázání nebývají přítěží, protože jeho jediným cílem je poslušnost Bohu a příkázání jsou konkrétní prostředky k tomuto cíli.“ Fishbane, 2003, s. 112

duchovní stránku a hýčkat ji.¹⁷⁶

Jak jsem se již výše zmiňovala, podle židovského kalendáře začíná nový den za soumraku dne předešlého. Proto Šabat začíná již v pátek večer. Věřící v pátek navštíví obřadné lázně *Mikve*¹⁷⁷, odkud odcházejí rituálně a duchovně čistí¹⁷⁸ a připraveni na svátost Šabatu. Večer se scházejí v synagoze k páteční večerní bohoslužbě.¹⁷⁹ Poté se rodina schází doma u večeře, u které však slavnost slavení Šabatu pokračuje. Vede ji otec rodiny a má velice slavnostní charakter. Nejdříve pozdraví Šabat pozdravem pokoje¹⁸⁰ následovaným recitací *Ešet Chajil*¹⁸¹ (Ženy statečné).

Žena má při oslavách vítání Šabatu nezastupitelnou a velice významnou roli. Je totiž její povinností zapálit ještě před západem slunce¹⁸² tzv. Šabatové svíce. Jde o dva svícny se Šabatovými svíčkami, které žena zapálí a se zavřenými očima pronese nad nimi požehnání. Po té oči otevře a symbolicky rozevřením rukou rozšíří Šabatové světlo do celé místnosti, čímž i jakoby přichází Královna Šabat.

5.1.1 Kiduš

Po *Ešet Chajil* otec pronáší *Kiduš*.¹⁸³ *Kiduš* je ekvivalentem českého slova „posvěcení“. Jde o požehnání, které v synagogách pronáší kantor na konci páteční či jiné sváteční večerní bohoslužby, nad pohárem vína. Pronášet kiduš se shoduje s biblickým přikázáním (Ex 20,8): „*Pomni*

¹⁷⁶ Židé dějiny a kultura s. 112-114

¹⁷⁷ Více info o mikve Newman; Sivan, 2009, s. 116

¹⁷⁸ Více očištění viz Stemberger, 2010, s. 90 nebo Newman; Sivan, 2009, s. 231 - *Tohora*

¹⁷⁹ Putík, a další, 1992, s. 39

¹⁸⁰ Blažek; Holubová, 2008, s. 248

¹⁸¹ Viz Příloha č. 29

¹⁸² Viz Sadek, a další, 1997, s.114

¹⁸³ Viz příloha č. 30

dne šabatu, abys jej světil“

Dříve se vyvinul zvyk pronášet kiduš na konci večerní bohoslužby za pocestné, kteří přijali nabídku nocovat v synagóze. V synagogách se však tento obřad udržel jen v některých zemích diaspory. Jinde se tato micva přenesla do domácího prostředí¹⁸⁴.

Kiduš, recitovaný při domácím obřadu na Šabat, si klade za cíl dosvědčit Boží stvoření a radost nad udělením Šabatu, jako připomínky díla stvoření a v neposlední řadě posvětit svatý den¹⁸⁵. Při tom pozvedne pohár vína a pronese požehnání nad vínem a požehnání na začátek Šabatu¹⁸⁶, poté se napije a nechává ho podávat dál kolem stolu¹⁸⁷.

Večeři ještě předchází rituální očista rukou¹⁸⁸ a požehnání šabatového chleba tzv. *chaly*¹⁸⁹, jehož jeden bochník je posléze rozlámán, namáčen v soli a podán všem účastníkům večeře stejně, jako víno¹⁹⁰.

K Šabatové večeři patří i zpívání stolních písní, tzv. *zmirot*¹⁹¹, které se zpívají i v průběhu večeře i po ní a jejich výběr se mění. Ovšem pokaždé se končí zpěvem žalmu 126¹⁹², který se stal tradičním pro Šabat a svátky¹⁹³.

Bohužel, jak se dočteme v knize Židovské obřady a symboly,

¹⁸⁴ Newman; Sivan, 2009, s. 86

¹⁸⁵ Blažek; Holubová, 2008, s. 250

¹⁸⁶ Viz Vries, 2008, s. 62

¹⁸⁷ Prudký, 2000, s. 64

¹⁸⁸ „Přichází okamžik lámání chleba. Nejprve si ale otec omyje ruce. Nejde o skutečné mytí, protože všichni členové domácnosti se před začátkem šabatu pořádně vykoukali a celý dům čistotou jen září. Při tomto omývání si otec ze zvláštního džbánu nalije vodu nejdříve na jednu ruku a poté na druhou a současně pronáší příslušné požehnání.“ Vries, 2008, s. 62

¹⁸⁹ Více viz Newman; Sivan, 2009, s. 50

¹⁹⁰ Vries, 2008, s. 62

¹⁹¹ Newman; Sivan, 2009, s. 245-246

¹⁹² Ž 126

¹⁹³ Vries, 2008, s. 62

je takovýto scénář pátečního večera dnes již nepříliš dodržovaný. Z tradice se ale udržela alespoň šabatová světla¹⁹⁴, pokrývka a snaha o navození poklidné, mírumilovné, zbožné a radostné atmosféry.

5.1.1 Páteční večerní bohoslužba

V gaonském období se páteční večerní bohoslužba rozrostla podobně jako ve všední dny o Šmone Esre. Dále se nově dostává do liturgie modlitba přivítání Šabatu neboli *Kabalat Šabat*, ve které se nejprve recituje šest žalmů¹⁹⁵ jako připomínka šesti pracovních dnů a po nich následuje píseň *Lecha dodi* (čes. Pojď, můj milý), jejímž autorem je rabi Alkabec¹⁹⁶ a která symbolizuje sedmý den odpočinku.

Po té již následuje výzva k bohoslužbě, Kri'at Šma, krátká šabatová Amida, která je poté opakována Chazanem. Navazující Kadiš šalem nám vyznačuje konec části liturgie a po něm přichází Kiduš, Alejnu a na závěr Kadiš Jatom.

5.1.1.1 Kabalat šabat

Tato modlitba předchází páteční večerní bohoslužbě a slouží k uvítání Šabatu. Tato tradice má původ v kabale¹⁹⁷. Začali ji v 16. Století používat mystici ze Safedu¹⁹⁸, recitované žalmy zavedl rabi Moše Codovero, který byl žákem výše zmiňovaného rabiho Alkabece¹⁹⁹.

---

¹⁹⁴ Šabatové svíčky

¹⁹⁵ Ž s. 95-99 a s. 29 viz příloha

¹⁹⁶ Tradice a zvyky s. 41

¹⁹⁷ Více o kabale viz Newman; Sivan, 2009, s. 78

¹⁹⁸ Newman; Sivan, 2009, s. 79

Více info o mysticismu viz Newman; Sivan, 2009, s. 78-79 a 228 a Sadek, a další, 1997, s. 23-24, podrobněji v Stemberger, 2010, s. 154-164 a Schubert, 1999, s. 190-220

¹⁹⁹ Newman; Sivan, 2009, s. 79

„Podstatou kabaly je intenzivní víra v nepřerušovaný vzájemný vztah mezi Bohem jako nekonečným zdrojem síly a moudrosti ve světě nahoře a člověkem ve světě dole.²⁰⁰“ Tato jedna z definicí kabaly je velice²⁰¹ příhodná, pokud mluvíme o Kabalat Šabat. Kabalistická je v této modlitbě představa „Královny Šabat“, kterou podle tradice mají všichni věřící vítat jako nevěstu Izraele.²⁰² Pojetí Šabatu jako nevěsty Izraele, která přináší do sňatku Boží moudrost a slávu, nám vyjadřuje vztah člověka a Boha ve výše zmíněném citátu.

Šest žalmů²⁰³, symbolizujících šest dní práce, zároveň vyvolává atmosféru očekávání. Všichni očekávají příchod Šabatu po šest dní, a v pátek večer v synagoze vítají „královnu Šabat“. Ta přichází s písní *Lecha dodi* (Pojď můj milý), ta je ještě uvozena krátkou mystickou modlitbou *Prosíme tě*, jejímž autorem je podle tradice rabi Nechunja ben ha-Kana a obsahuje 42 slov, jejichž počáteční písmena se dohromady skládají ve dva a čtyřicet písmenné Boží Jméno.²⁰⁴

Tuto modlitbu následuje již zmiňovaná *Lecha dodi*²⁰⁵. Jejím autorem je kolem roku 1540²⁰⁶ významný safedský mystik rabi Šlomo Ha-Levi Alkabec. V písni rabi představuje mystickou myšlenku sňatku právě „Královny Šabat“ se společenstvím Izraele²⁰⁷, což je klasickou talmudickou představou. Tato modlitba, jako významný doklad náboženské poezie, obsahuje nejen talmudické představy, ale i několik reakcí na Bibli.²⁰⁸ Příchod nevěsty je spojen s vírou v příchod mesiáše.

---

²⁰⁰ Newman; Sivan, 2009, s. 78

²⁰¹ Sadek, a další, 1997, s. 114

²⁰² Sadek, a další, 1997, s. 114

²⁰³ Viz přílohy č. 13-18

²⁰⁴ Blažek; Holubová, 2008, s. 217

²⁰⁵ Viz Příloha č. 20

²⁰⁶ V knize *The ArtScroll*, Scherman, 1993, se dočítáme, že Šlama ha-Levi Alkabec tuto modlitbu napsal na popud Izaka Lurii okolo roku 1571. Viz Schubert, 1999, s.129

²⁰⁷ Sadek, a další, 1997, s. 114

²⁰⁸ Newman; Sivan, 2009, s. 97

Existuje několik melodií, na které je Lecha dodi zpívána a které se liší podle různých ritů. V chasidském ritu bývá zvykem se při devátém verši začínajícím: „*Vejdi v míru....*“ otočit ke vchodu do synagogy či její západní stěně, a poté se na počest nevěsty Šabat, jež symbolicky vchází, uklonit.²⁰⁹

V této modlitbě můžeme pozorovat symboliku čísel. Šest dní Bůh usilovně pracoval a tvořil náš svět, aby sedmý den zasvětil odpočinku-Šest dní čekáme radostně na sedmý den Šabat a šest žalmů odrecitujeme, než přijde na řadu Lecha Dodi, jako „Královna“. Navíc symbolická nejsou jen čísla, ale i samotná Šabatová tradice!

Tím, že se věřící po šesti dnech práce zastaví, fyzicky si odpočinou a plně se soustředí na svou duchovní stránku, se přibližují Bohu. A jako by obnovovali svoje duchovní citění, umořené fyzickou prací a všedními starostmi a znovu dali ožít vnitřní harmonii, která se v nich rozprostře i díky velice radostnému ladění všech Šabatových modliteb a písní. A zde lze zmínit další mystická tradice, podle které má Šabat symboliku harmonie a obnovení univerza²¹⁰.

A nejen to, všichni oslavují, zpívají šabatové písně a i když jsou vázáni mnohačetnými zákazy, jsou šťastni z možnosti slavit a radovat se každý Šabat z boží milosti a dobroty.

Ještě před tradičním zakončením Kabalat šabat v podobě Kadiše sirotků jsou do Šabatové liturgie vloženy navíc další dva žalmy. Recitují se žalmy 92 a 93²¹¹. První žalm²¹² má kořeny v chrámové liturgii,

---

²⁰⁹ Newman; Sivan, 2009, s. 97

²¹⁰ Fishbane, 2003, s. 113

²¹¹ Viz přílohy č. 21-22

²¹² Viz příloha č. 23

kde ho na Šabat zpívali levité²¹³ a opakuje se v něm téma radosti z vyvolení Bohem. Je oslavou Božích skutků a myšlenek. Ve druhém žalmu²¹⁴ je vyslovena důvěra v pevnost Božího postavení a v trvalost jeho kralování.

5.1.3 Sobotní večerní bohoslužba

Z důvodů výše uvedených je liturgie bohoslužby sobotního večera až na pár výjimek liturgií všedního dne. Těmi jsou například úvodní žalmy 144, 67 a 29, recitace Baruch ha-Šem le-Olam a především modlitba Havdala a závěrečná požehnání recitovaná pouze na konci Šabatu.

²¹⁵

Hlavním rysem atmosféry sobotní večerní liturgie je smutek z konce Šabatu, kdy truchlí nad odchodem „Královny Šabat“.

5.1.3.1 Žalmy 144,29,67

Tyto žalmy se recitují před samotným začátkem sobotního večerního Ma'arivu. A mají věřícím poskytnout útěchu a naději.

V prvním recitovaném žalmu 144²¹⁶ se věřící ujišťují o náklonnosti Boha a o jeho neutuchající ochraně před nástrahami a falší. Vyslovují naději v plodná a zdravá budoucí léta.

Následující žalm 29²¹⁷ je oslavou Boží slávy a demonstrací jeho moci, která je nezměrná a neomezená. Utrvuje věřící v nezlomnosti víry,

---

²¹³ Scherman, 1993, s. 130

²¹⁴ Viz příloha č. 24

²¹⁵ Nosek, a další, 2008, s. 102-103

²¹⁶ Viz příloha č. 23

²¹⁷ Viz příloha č. 24

kteřá jim pomůže překonat všechny nástrahy, v nekonečnosti božího království a v naději na mír.

Třetí žalm 67²¹⁸ vyslovuje díky za Boží milost a spásu. Zároveň je ujišťuje o Boží spravedlnosti pro veškeré národy bez rozdílů.

5.1.3.2 Havdala

Jedním z nejdůležitějších přídavek do sobotní večerní liturgie je obřad zvaný *Havdala*.²¹⁹ Jeho vznik je připisován mužům Velkého shromáždění a vyznačuje rozdíl mezi končícím šabatem a následujícím všedním dnem.²²⁰

Ta se nejprve pronáší jako součást Amidy. Zde je vložena do čtvrté benedikce a slouží jako úvod ke třinácti prostředním požehnáním, jež následují, ale v bohoslužbě pátečního večera byly vynechány. V synagoze se naposledy *Havdala* recituje, když bohoslužba končí. *Havdala* je posléze recitována i doma, ovšem k jejímu textu se přidávají úvodní pasáže z Bible.

Tento obřad v sobě zahrnuje požehnání nad pohárem vína, kořením a svící hořící čtyřmi plameny²²¹. Je zakončena požehnáním zdůrazňujícím: „...rozlišení svatého a světského, světla a tmy, Izraele a pohanských národů, sedmého dne a šesti všedních dnů pracovního týdne.²²²“ Tato modlitba symbolicky zasvěcuje práci člověka i tím, že oslavuje všech pět smyslů.

---

²¹⁸ Viz příloha č. 25

²¹⁹ Viz příloha č. 26

²²⁰ Di Sante, 1995, s. 154

²²¹ Newman; Sivan, 2009, s. 45-46

²²² Newman; Sivan, 2009, s. 45

Havdala má nejen posvětit práci věřících v nadcházejícím týdnu, ale zároveň jim dodat odvahy. K čemuž slouží i přidání vhodných hymnů, které se k *Havdale* připojují při domácím obřadu večer po skončení sobotního ma'arivu²²³.

Židé si navíc na konci Šabatu rádi připomínají, že Bůh stvořil člověka, aby žil plným životem²²⁴. Když *Havdala* odděluje čas sváteční od času všedního, dává tím možnost zamyslet se nad tím, že lidský život dostává smysl až s vnitřním plánem, který člověka oduševňuje a naplňuje.

5.2 Ostatní svátky

Liturgie svátků byla v podstatě plně formulována na konci doby gaonů. Dalo by se říci, že až na malé výjimky je liturgie svátků shodná s liturgií Šabatovou.

Velice oblíbenou formou příkrášlení sváteční liturgie jsou *pijuty*. Dnes již v sidurech nenajdeme takové množství této liturgické poezie, avšak modlitební knihy v minulosti byly těmito *pijuty* přeplněny²²⁵.

Tyto liturgické písně jsou začleněny do benedikcí uvozujících *Šma* a do prvních tří benedikcí *Tfily*. *Pijuty* vložené do *Tfily* byly v minulosti často uváděny speciální formulí, kterou věřící žádali o povolení přerušit klasickou jednotnou sekvenci benedikcí *Tfily*, přidáním těchto *pijutů*. Tato formule vznikla nejspíše v 8. Stol. n..l., ale může být i starší a je známa svými úvodními slovy: *Mi sod-chachanim*²²⁶.

²²³ Nosek, a další, 2008, s. 103

²²⁴ Di Sante, 1995, s. 155

²²⁵ Nosek, a další, 2008, s. 104

²²⁶ Nosek, a další, 2008, s. 104

Při svátcích Pesach²²⁷, Šavu'ot²²⁸ a Sukot²²⁹ se Amida všech tří denních bohoslužeb skládá z úvodních tří benedikcí, které jsou následovány recitací benedikce, ve které věřící děkují za udělení božích příkázání a za udělení těchto svátků²³⁰. Po tomto požehnání je recitována *keduša*²³¹ při opakování Amidy *chazanem*.

Keduša je následována třemi závěrečnými benedikcemi *Tfily*, mezi ty jsou vloženy určité benedikce, citující se pouze na určité svátky. Na *Pesach* či *Sukot* například, je to benedikce připojena hned za první závěrečné požehnání. V ní věřící žádají, aby se o ně jejich Bůh nepřestal zajímat a dál je ochraňoval a žehnal jim.

Na *Chanuku*²³² se zase přidává benedikce za druhé závěrečné požehnání *Tfily*. Zde věřící Bohu děkují, že jim pomohl od utlačovatelů, kteří je nutili „...*aby zapomněli Tvou Tóru a přestoupili zákony Tvé vůle.*“²³³ A oslavují očistění Chrámu ustavení tohoto svátku.

V liturgii tří poutních svátků po *Tfile* v *ma'arivu* je *chazanem* přednesen Celý Kadiš a následně odpovídající *kiduš*, ovšem pokud tento večer nepřipadá na Šabat. V opačném případě se po skončení Amidy recituje její zkrácené opakování následované celým Kadišem²³⁴.

---

²²⁷ Pesach je jedním ze tří poutních svátků. V Izraeli se slaví týden, v diaspoře osm dní a oslavuje izraelský odchod z Egypta. Více info viz Newman; Sivan, 2009, s. 136-138 nebo Divecký, 2005, s. 16-22

²²⁸ Šavu'ot je druhým poutním svátkem nazývá se svátkem týdnů. Jeho účelem je oslavit přijetí Božích příkázání a odpočívat po dobu sedmi týdnů od druhé pesachové noci. Více info viz Newman; Sivan, 2009, s. 204-205 nebo Divecký, 2005, s. 26-28

²²⁹ Sukot neboli svátek stanů, je třetím poutním svátkem. Tento svátek probíhá týden a je oslavou sklizně. Více info viz: Newman; Sivan, 2009, s. 190-191, Divecký, 2005, s. 45-49

²³⁰ Blažek; Holubová, 2008 s. 386-388

²³¹ Blažek; Holubová, 2008 s. 388-390

²³² Chanuka je osmidenní svátek slavící úspěšné makabejské povstání. Více info viz Newman; Sivan, 2009, s. 51-52 nebo Divecký, 2005, s. 52-55

²³³ Blažek; Holubová, 2008 s. 184

²³⁴ Blažek; Holubová, 2008 s. 240-242

5.2.1 Počítání omeru

Na Pesach a Šavu'ot se na konci *Tfily* po skončení *Kadiš Jatom* počítá omer.

Jde o období 49 dnů mezi druhým dnem Pesachu a Šavu'otem, které nazýváme omer (česky snop). Omer byl ve starověku používán jako konkrétní jednotková míra prvních plodů sklizně ječmene. Tuto první sklizeň bylo zakázáno jíst, dokud z ní nebyl oddělen omer, který následně musel rolník odnést knězi do Chrámu druhý den Pesachu, nebo 16. nisanu, k oběti²³⁵.

Modlitební celek počítání omeru má původ v chrámové bohoslužbě. Tehdy se zahajovala sklizeň složitým rituálem, kdy vrcholným aktem bylo knězovo mávání snopkem ječmene nad oltářem. Po zničení prvního Chrámu Nabukadnezarem v roce 586 př.o.l. tento obřad zanikl, avšak v liturgii se počítání omeru jako modlitební celek zachovalo.²³⁶

Počítání omeru se stalo pravidelnou součástí bohoslužby, kdy na konci Ma'arivu, druhý večer Pesachu, věřící vstávají a počítají omer. To se opakuje každý den do svátku Šavuot. Počítání omeru je dáno příkazem Tóry a proto je uvedeno formální benedikcí.²³⁷ Pokud je věřící sám, je také povinen počítat omer po 49 dnů. Pokud zapomene, může tak učinit kdykoliv během dne, avšak již nesmí použít úvodní benedikci. Stejně tak není dovoleno počítat den dvakrát, proto pokud někdo již jednou nahlas pronesl kolikátý je den omeru, pro ten den se již počítání nesmí zúčastnit. Další den může bez problémů pokračovat dál.

²³⁵ Newman; Sivan, 2009, s. 132

²³⁶ Nosek, a další, 2008, s. 109

²³⁷ Viz. Příloha č. 27

V počtu dní omeru můžeme velice dobře pozorovat číselnou symboliku. Sedm týdnů čekali židé v poušti, než byli připraveni přijmout Tóry, sedm týdnů židé počítají omer až do svátku Šavu'ot. Číslo sedm je číslem Boží dokonalosti a stvoření, které po sedm dnů trvalo. Proto má týden sedm dnů a proto museli izraelité sedm týdnů čekat, než byli připraveni přijmout Tóru.²³⁸

Z důvodu tragických událostí, které zasáhli židovské obyvatelstvo ve 2. Stol. o. l., kdy bylo krvavě Římem potlačeno bar Kochbovo povstání a při křížáckých výpravách, kdy oběťmi nebyli jen muslimové ale i izraelští a evropští židé²³⁹, je prvních 32 dní počítání omeru zahaleno smutkem. V tomto období se nekonají žádné slavnosti ani svatby a je zakázáno se stříhat nebo holit²⁴⁰.

33. den počítání omeru je však smutek přerušen na oslavu menšího svátku *Lag ba omer*²⁴¹. Ten se slaví na paměť zázraku, kdy ustala morová epidemie v táboře učedníku rabiho Akivy, který byl duchovní oporou Šimona bar Kochby, a který sám morové epidemii podlehl.

Tento den však podle tradice zemřel i Šimon bar Jochaj, který je autorem jednoho z nejdůležitějších kabalistických spisů *Sefer ha-Zohar* (kniha Zohar). Ten nechtěl, aby den jeho smrti byl dnem smutným a i proto se dodnes konají na tento den u jeho hrobu v Menoru velké poutě²⁴².

²³⁸ Blažek; Holubová, 2008 s. 189

²³⁹ Blažek; Holubová, 2008 s. 189

²⁴⁰ Vries, 2008, s. 131

²⁴¹ Více viz Newman; Sivan, 2009, s. 96

²⁴² Blažek; Holubová, 2008 s. 190

6 PŘÍLOHA

Příloha 1: Šema

„Slyš, Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin Jediných. Budeš milovat Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem a celou svou duší a celou svou silou. A tato slova, která ti dnes přikazuji, budeš mít v srdci. Budeš je vštěpovat svým synům a budeš o nich rozmlouvat, když budeš sedět doma nebo půjdeš cestou, když budeš uléhat nebo vstávat. Uvážeš si je jako znamení na ruku a budeš je mít jako pásek na čele mezi očima. Napíšeš je také na veřeje svého domu a na své brány.“ (Dt 6,4 – 9)

„Jestliže budete opravdu poslouchat má přikázání, která vám dnes udělím, totiž abyste milovali Hospodina, svého Boha, a sloužili mu celým svým srdcem a celou svou duší, dám vaší zemi déšť v pravý čas, déšť podzimní i jarní, a budeš sklízet své obilí, svůj mošt a olej a na tvém poli dám růst bylině pro tvůj dobytek; budeš jíst dosyta. Střežte se, aby se vaše srdce nedalo zlákat, takže byste se odchýlili, sloužili jiným bohům a klaněli se jim. To by Hospodin vzplanul proti vám hněvem a zavřel by nebesa, takže by nebylo deště, z půdy by se nic neurodilo a vy byste v té dobré zemi, kterou vám Hospodin dává, rychle vyhynuli. Tato má slova si vložte do srdce a do své duše, přivažte si je jako znamení na ruku a ať jsou jako pásek na čele mezi vašimi očima. Budete jim vyučovat své syny a rozmlouvat o nich, ať budeš sedět doma nebo půjdeš cestou, ať budeš uléhat nebo vstávat. Napíšeš je na veřeje svého domu a na své brány, abyste na zemi, o které Hospodin přísahal vašim otcům, že jin jí dá, dlouho žili vy i vaši synové, aby vaše dny byly jako dny nebes nad zemí.“ (Dt 11,13 – 21)

„Hospodin řekl Mojžíšovi: „Mluv k Izraelcům a řekni jim, aby si po všechna pokolení dělali na okraji svých šatů třásně a nad třásně ať si dávají na okraj svého roucha purpurově fialovou stuhu. Budete mít třásně, abyste při pohledu na ně připomínali všechna Hospodinova

příkázání a plnili je, abyste se neřídili vlastním srdcem a vlastníma očima, jako se jimi řídí smilníci, abyste si připomínali a plnili všechna má příkázání a byli svatými pro svého Boha. Já jsem Hospodin, váš Bůh, já jsem vás vyvedl z egyptské země, abych vám byl Bohem. Já jsem Hospodin, váš Bůh.“ (Nu 15, 37 – 41)

Příloha 2: Ve-hu rachum

„On je slitovný, zprošťuje nepravostí, neničí, často odvrací svůj hněv a nedá zcela procitnout svému rozhořčení. Hospodine, zachraň, kéž nám Král odpoví v den, kdy voláme.“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 170)

Příloha 3: Barchu

„Žehnejte Hospodinu požehnanému. Požehnaný je Hospodin na věky věků. Ať je posvěceno, pochváleno, oslaveno, vyvýšeno, vychváleno, zmocněno, vyneseno a velebeno Jméno Krále, jenž vládne nad králi, Svatého, budiž požehnán. Neboť On je první a On je poslední a kromě Něj není Boha. Vyvyšuj Toho, jenž se prohání v nejvyšších nebesích, Jeho Jménem, J-H, a jásej před Ním. Jeho jméno je vyvýšeno nad každé požehnání a chválu. Požehnáno budiž jméno Jeho vznešeného království na věky věků. Požehnáno budiž Jméno Hospodinovo od nynějška až na věky.“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 170)

Příloha 4: Ma'ariv aravim

„Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž Svým slovem halí v soumrak večery, moudře otevírá brány a s důvtipem mění

časy, střídá doby, řadí hvězdy ke stráži na klenbě nebeské podle Své vůle. Stvořitel dne a noci, odvalí světlo před tmou a tmu před světlem., odvádí den a přivádí noc, odděluje den od noci, Hospodin je jeho jméno. *Chazan*: Bůh živý a věčný, bude nad námi věčně kralovat, na věky věků. Požehnaný jsi Ty, Hospodine, jenž halíš v soumrak večery.“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 170)

Příloha 5: Ahavat olam

„Věčnou láskou jsi si zamiloval dům Izraele, Svůj lid. Tóře a příkázáním, zákonům a soudům jsi nás naučil. Proto, Hospodine, Bože náš, když uleháme a když vstáváme, rozmlouváme o tvých zákonech a budeme se radovat ze slov Tvé Tóry a z Tvých příkazů na věky věků. *Chazan*: Neboť ty jsou životem a délkou našich dní a o nich budeme rozjímat dnem i nocí. Ať nás Tvá láska nikdy neopustí. Požehnaný jsi Ty, Hospodine, milující Svůj lid Izraele.“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 170)

Příloha 6: Emet ve-Emuna

„Pravdivé a věrné je toto všechno a platí pro nás, že On je Hospodin, náš Bůh, že není nikdo kromě Něj, a my jsme Izrael, Jeho lid. Vykupuje nás z rukou králů, náš Král nás osvobozuje od našich utlačovatelů. On je Bůh, který se za nás pomstí všem našim nepřátelům a který přinese odvetu nepřátelům naší duše. Činí věci velikosti nesrovnatelné, divy nespočetné. Zachoval naše duše při životě, nedal našim nohám klopýtnout. Vede nás na výšiny našich nepřátel a pozvedá naši čest nad všechny, kteří nás nenávidí. Učinil pro nás zázraky, pomstu na faraónovi, znamení a divy na zemi potomstva Chamova. Zničil svým

hněvem prvorozené Egypta a vyvedl Svůj lid Izraele z jejich středu k trvalé svobodě. Provedl Své děti skrz Rákosové moře, zatímco ty, kteří je pronásledovali a nenáviděli, utopil v hlubinách. Když Jeho děti viděli Jeho sílu, chválili a vzdávali čest Jeho Jménu. *Chazan*: A Jeho království přijali ochotně na sebe. Moše a synové Izraele zapěli v převeliké radosti Tobě píseň a řekli sborem:

Kdo je jako Ty mezi bohy, Hospodine? Kdo je jako Ty, mocný ve svatosti, strašlivý ve chvále, činící divy? *Chazan*: Tví synové uzřeli Tvé království, když jsi rozdělil vody před Mošem, vyznávali „To je můj Bůh“ a řekli:

Hospodin bude kralovat na věky věků. *Chazan*: A je řečeno: Neboť vykoupil Hospodin Ja'akova a vysvobodil jej z ruky silnějšího, než je on sám. Požehnaný jsi Ty, Hospodine, vykupiteli Izraele.“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 172-174)

Příloha 7: Haškivejnu

„Nech nás ulehnout, Hospodine, Bože náš, k míru a dej nám povstat, Králi náš, k životu a rozproštění nad námi stan svého míru, naprav nás Svou dobrou radou a spas nás pro Své Jméno. A chraň nás a odvrát od nás nepřítelé, mor a meč a hlad a hoře, a odvrát satana před námi i za námi, a skryj nás ve stínu Svých křídel, neboť Ty jsi Bůh, který chrání a zachraňuje, neboť Ty jsi Bůh a milostivý a milosrdný Král. *Chazan*: Chraň náš příchod a náš odchod k životu a k míru od nynějška až na věky. Požehnaný jsi Ty, Hospodine, chránící věčně Svůj lid Izraele.“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 174)

Příloha 8: Baruch ha-šem le-olam

„Požehnaný je Hospodin na věky. Amen, amen. Požehnaný je Hospodin z Cijonu, ten, který přebývá v Jeruzalémě. Haleluja! Buď požehnán Bůh Hospodin, Bůh Izraele; jen On koná divy. Buď požehnáno Jeho slavné Jméno navěky, ať naplní Jeho sláva celou zemi! Amen, amen. Buď sláva Hospodinova věčná. Ať se zaraduje Hospodin ze Svého díla. Ať je požehnáno Jméno Hospodina od nynějška až na věky. Neboť nezavrhne Hospodin Svůj lid kvůli Svému velikému Jménu, vždyť přísahal Hospodin učinit z vás Svůj lid. a když spatřil všecken lid, padl na tvář a řekl: „Hospodin – jen On je Bůh! Hospodin – jen on je Bůh!“ Hospodin bude Králem nad celou zemí; v onen den bude Hospodin jediný a Jeho Jméno jediné. Buď Tvá milost, Hospodine, s námi, jakož s důvěrou čekáme na Tebe! Hospodine, zachraň nás, náš Bože, shromáždi nás z národů, Tvému Svatému Jménu budeme vzdávat chválu, budeme Tě chválit chvalozpěvem. Všechny národy, jenž jsi učinil, přijdou a pokloní se před Tebou, Pane, vzdát slávu Tvému Jménu, neboť veliký jsi a činíš divy, Ty sám jsi Bůh. a my, Tvůj lid, stádo pastvy Tvé, Tobě budeme děkovat navěky, od pokolení do pokolení budeme vyprávět o Tvé chvále. Požehnaný je Hospodin ve dne, požehnaný je Hospodin v noci, požehnaný je Hospodin když uleháme, požehnaný je Hospodin, když vstáváme. Neboť ve Tvé ruce jsou duše živých a mrtvých. V Jehož ruce je duše všeho živého, duch každého lidského tvora. Do Tvých rukou skládám svého ducha, vykoupils mne, Hospodine, Bože pravdy. Bože náš, jenž jsi na nebesích, sjednot' Své Jméno, ustav Své věčné království a vládni nad námi na věky věků.

Nechť naše oči vidí, nechť se naše srdce raduje, nechť naše duše jása ve Tvém spasení v pravdě, když Cijonu hlásá: Tvůj Bůh kraloval. Hospodin kraloval, Hospodin kraluje, Hospodin bude kralovat na věky věků. *Chazan:* Neboť Tvé je království a Ty navěky budeš kralovat ve slávě, neboť nemáme krále kromě Tebe. Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Králi ve Své slávě. Věčně bude nad námi kralovat na věky věků a nad

všemi Svými stvořeními.“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 174-176)

Příloha 9: Poloviční kadiš

„Ať je vyvýšeno, posvěceno Jeho veliké Jméno (obec: Amen) ve světě, který stvořil podle Své vůle. Ať je upevněna jeho vláda za vašich dnů a vašich životů a za života celého Izraele, rychle a brzy. A řekněte: Amen.

Obec a *Chazan*: Amen, buď požehnáno Jeho veliké Jméno na věky věků.

Ať je posvěceno, pochváleno, oslaveno, vyvýšeno, vychváleno, zmocněno, vyneseno a velebeno Jméno svatého (Obec a *Chazan*: budiž požehnán) za každým požehnáním a písní, chválou a útěchou, kterou je možné vyjádřit v tomto světě, a řekněte: Amen.“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 176)

Příloha 10: Kadiš šalem

„Ať je vyvýšeno a posvěceno Jeho veliké Jméno (obec: Amen) ve světě, který stvořil podle Své vůle. Ať je upevněna Jeho vláda za vašich dnů a vašich životů a za života celého Izraele, rychle a brzy. A řekněte: Amen.

Obec a *Chazan*: Amen, buď požehnáno Jeho veliké Jméno na věky věků.

Ať je posvěceno, pochváleno, oslaveno, vyvýšeno, vychváleno, zmocněno, vyneseno a velebeno Jméno svatého (Obec a *Chazan*: budiž požehnán) za každým požehnáním a písní, chválou a útěchou, kterou je možné vyjádřit v tomto světě, a řekněte: Amen.

(Obec: Přijmi v zalíbení a milosrdenství naše modlitby.)

Kéž jsou přijaty modlitby a prosby celého domu Izraele před jejich nebeským Otcem. A řekněte: Amen. (Obec: Amen)

(Obec: Ať je požehnáno jméno Hospodina od nynějška až na věky.)

Ať je seslán z nebes hojný mír a (dobrý) život na nás a na celý lid Izraele, a řekněte: Amen. (Obec: Amen)

(Obec: Má pomoc je od Hospodina, jenž činí nebesa i zemi.)

Ten, jenž zjednává mír na Svých výšinách, ať zjedná mír i nám a celému Izraeli a řekněte: Amen. (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 186)

Příloha 11: Alejnu

„Nám přísluší chválit zpěvem Pána všeho, vzdát se velikosti Tvůrce počátku, který nás neučinil jako pronárody zemí a neustanovil nás jako ostatní rody lidské, že nám nestanovil náš díl jako jim a náš los jako celému jejich množství. (Že se klaní marnosti a prázdnotě a že se modlí k bohu, jenž nemůže spasit.) A my poklekáme a skláníme se, děkujeme před Králem, Králem králů, Svatým, budiž požehnán. Neboť On rozprostírá nebesa a pokládá základy země, sídlo Jeho slávy je na nebesích nade vším a přítomnost Jeho moci je na nejvyšších výšinách. On je náš Bůh, není žádného jiného, náš Král je pravda, není nic kromě Něj, jak je psáno v Jeho Tóře: „A poznej dnes a uchovej v srdci, že Hospodin je Bůh nahoře na nebesích i dole na zemi, není žádný jiný.“

Proto v Tebe budeme doufat, Hospodine, Bože náš, že brzy uvidíme v kráse Tvou moc, kdy modly budou staženy ze země a bůžci budou vyhlazeni, aby byl svět napraven královstvím Všemohoucího a všichni lidé nazývali Tě Tvým Jménem a aby se k Tobě obrátili všichni bezbožní země. A pozná a dozví se každý z obyvatel světa, že před Tebou má pokleknout každé koleno, přísahat každý jazyk. Před Tebou,

Hospodine, Bože náš, pokleknou a padnou a budou uctívat Tvé Jméno a vzdávat mu chválu. A všichni přijmou jho Tvého království a Ty nad nimi budeš kralovat, brzy a na věky věků. Neboť Tvé je království a Ty navěky budeš kralovat ve slávě, jak je psáno ve Tvé Tóře: „Hospodin bude kralovat na věky a věčně.“ *Chazan*: A je řečeno: „Hospodin bude králem nad celou zemí; v onen den bude Hospodin jediný a Jeho Jméno jediné.“

(V některých obcích se říká: Neboj se strachu nenadálého, ani zkázy zlovolných, až přijde. Radťe se, jak chcete, rada bude zrušena, mluvte si, avšak ani slovo neobstojí, neboť s námi je Bůh. Až do vašeho stáří Já Sám, až do vašich nejdelších dní vás přenesu. Já vás učinil a Já vás ponesu, Já vás přenesu i zachráním.) (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 186-188)

Příloha 12: Kadiš sirotků

„Ať je vyvýšeno a posvěceno Jeho veliké Jméno (Obec: Amen) ve světě, který stvořil podle Své vůle. Ať je upevněna Jeho vláda za vašich dnů a za vašich životů a za života celého Izraele, rychle a brzy. A řekněte: Amen.

Obec a *Chazan*: Amen, buď požehnáno Jeho veliké Jméno na věky věků.

Ať je posvěceno, pochváleno, oslaveno, vyvýšeno, vychváleno, zmocněno, vyneseno a velebeno Jméno svatého (Obec a *Chazan*: budiž požehnán) za každým požehnáním a písní, chválou a útěchou, kterou je možné vyjádřit v tomto světě, a řekněte: Amen. (Obec: Amen)

Ať je seslán z nebes hojný mír a (dobrý) život na nás a na celý lid Izraele, a řekněte: Amen. (Obec: Amen)

Ten, jenž sjednává mír na Svých výšinách, ať sjedná mír i nám a celému Izraeli a řekněte: Amen. (Obec: Amen). (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední

dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 188)

Příloha 13: Žalm 95

„ Pojdte, jásejte Hospodinu, oslavme skálu naší spásy, předstupme před Jeho tvář s díky, písněmi Jej oslavujme. Neboť veliký Bůh je Hospodin a velký Král nad všemi bohy. V Jeho rukách jsou hlubiny země a téměř hor patří Jemu. Jehož je moře, On sám je učinil a souš Jeho ruce zformovaly. Přijďte, pokloňte se a poklekněte, pokořme se před Hospodinem, jenž nás učinil. Neboť On je náš Bůh a my lid, jež On pase, ovce, jež vodí Svou rukou, když budete dnes Jeho hlasu naslouchat. Nezatvrzujte svá srdce jako v Meriba, jako v den Masa na poušti. Tam, kde Mě pokoušeli vaši otcové, kde mě zkoušeli, i když viděli Mé činy. *Chazan*: Čtyřicet let mě rozčilovalo to pokolení. A řekl jsem si: Je to lid zbloudilého srdce, neznají se k mým cestám. Tak jsem přísahal v hněvu, že nevstoupí do Mého odpočínutí.“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 214)

Příloha 14: Žalm 96

„Zpívejte Hospodinu píseň novou, zpívej Hospodinu, celá země! Zpívejte Hospodinu, žehňte Jeho Jménu, zvěstujte ze dne na den Jeho spásu, vypravujte mezi pronárody Jeho slávu, ve všech lidech o Jeho divech, neboť veliký je Hospodin, nejvyšší chvály hodný, bázeň budí nade všechny bohy. Neboť všichni bohové národů jsou bůžci – ale Hospodin učinil nebesa. Lesk a krása před Ním, síla a nádhera v Jeho svatyni. Přiznejte Hospodinu, rodiny národů, přiznejte Hospodinu slávu a moc, přiznejte Hospodinu slávu Jeho Jménu. Přineste oběti a vstupte do Jeho nádvoří. Klaňte se Hospodinu na Jeho svatém místě. Třes se před ním, celá země! Říkejte mezi národy: Hospodin kraluje. Vskutku je svět

ustaven pevně, tak, že s ním nic nezatřese. Bude soudit národy dle práva. *Chazan*: Nebesa se zaradují, rozjásá se země, moře i s tím, co je v něm, se rozburácí, pole zazní jásotem, i všechno, co je na něm. Tehdy zajásají před Hospodinem všechny lesní stromy, že přišel, že přišel soudit zemi. Bude soudit svět spravedlivě a národy podle věrnosti své. „ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 214-216)

Příloha 15: Žalm 97

„Hospodin kraloval, jásej, země, radujte se ostrovy mnohé. Oblak a mlha Jej obklopují, spravedlnost a právo jsou pilíře Jeho trůnu. Oheň před ním kráčí, sežehne kolem Jeho protivníky. Jeho blesky osvětlují svět, spatřila to země a svíjí se v křečích. Hory se jako vosk taví před Hospodinem, před Pánem vší země. Nebesa hlásají Jeho spravedlnost ,a všechny národy vidí Jeho slávu. Zahanbeni budou všichni služebníci model, kteří se bůžkům klaní, Jemu se klaní všichni bohové. Kéž to uslyší a zaraduje se Cijon, ať jásají dcery judské nad tvými soudy, Hospodine. Neboť ty, Hospodine, jsi nejvyšší nad celou zemí, převyšuješ nesmírně všechny bohy. *Chazan*: Vy, kdo milujete Hospodina, mějte v nenávisti zlo, On střeží duše Svých zbožných, z rukou zlovolných je vysvobozuje. Světlo je zaseto spravedlivému a radost těm, kdo jsou přímého srdce. Radujte se, spravedliví, v Hospodinu, vzdejte chválu tomu, co připomíná Jeho svatost!“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 216)

Příloha 16: Žalm 98

„Žalm. Zpívejte Hospodinu píseň novou, neboť učinil divy, spasil Svou pravici, Svou svatou paží. Hospodin dal poznat Svou spásu, očím

národů zjevil Svou spravedlnost. Rozpomněl se na svou milost a věrnost domu Izraele, spatřily všechny dálné země spásu našeho Boha. Volej k Hospodinu, celá země, otevřete svá ústa, radujte se a zpívejte. Zpívejte Hospodinu při citaře, při citaře a hlasu písně. S trubkami a troubením šofaru, volejte před králem Hospodinem. Rozburácí se moře a vše, co je v něm, svět a všichni co v něm přebývají. *Chazan*: Řeky zatleskají, hory budou jásat. Před Hospodinem, že přišel soudit zemi. Bude soudit svět spravedlivě a národy ve spravedlnosti.“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 216)

Příloha 17: Žalm 99

„Hospodin kraluje, třesou se národy. Na cherubech sídlí, země se chvěje. Velký je Hospodin na Cijonu, vyvýšený nad všechny národy. Ať děkují Tvému Velkému a bázeň budícímu Jménu – je svaté. Mocný je Král, jenž miluje spravedlnost. Ty jsi založil spravedlnost, právo a spravedlnost v Jaa'kovovi jsi vykonal. Vyvyšujte Hospodina, našeho Boha, klaňte se před podnožím Jeho nohou – On je svatý! Moše a Aharon z Jeho kněží a Šmu'el z těch, kdo vzývali Jeho Jméno; k Hospodinu volali a On jim odpovídal. *Chazan*: V oblačném sloupu k nim promlouval, střežili Jeho svědectví a nařízení, která jim dal. Hospodine, Bože náš, Tys jim odpovídal, Bohem odpuštění jim byl – a mstil ses za jejich viny. Vyvyšujte Hospodina, našeho Boha, klaňte se směrem k Jeho svaté hoře, neboť svatý je Hospodin, náš Bůh.“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 216-217)

Příloha 18: Žalm 29

„Žalm Davidův. Přiznejte Hospodinu, synové Boží, přiznejte

Hospodinu slávu a moc. Přiznejte Hospodinu slávu Jeho Jména, klaňte se Hospodinu v nádheře svatyně. Hospodinův hlas nad vodami, Bůh slávy hřmí, Hospodin nad vodami mnohými. Hospodinův hlas v síle, Hospodinův hlas v kráse. Hospodinův hlas láme cedry, Hospodin láme cedry libanonské. Nechá je poskakovat jako býčka, Libanon i Sirjon jako mladé antilopy. Hlas Hospodinův křeše plameny ohně. Hlas Hospodinův nutí poušť, přivádí poušť v křeč, v křeč přivádí poušť Kadeš. *Chazan: Hospodinův hlas činí, že laně pozbývají plodu, sloupává kůru ze stromů, a vše v Jeho chrámu provolává slávu. Hospodin seděl nad potopou, Hospodin bude Králem navěky. Hospodin dává svému lidu sílu, Hospodin žehná svému lidu mírem.*“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 218)

Příloha 19: Prosíme Tě

„Prosíme Tě, silou velikosti Své pravice, uvolni svazek hříchů. Přijmi modlitbu Svého lidu, posilni nás, očisti nás, Nejstrašnější, ty, kteří opatrují Tvou jedinnost, chraň je jako oko v hlavě. Požehnej jim, očisti je, ukaž jim slitování, kéž Tvá spravedlnost vždy odmění. Nejmnější svatý, Svou převelikou dobrotou veď Svou obec. Jediný a Nejsvětější, obrať se ke Svému lidu, který hlásá Tvou svatost. Vyslyš naše prosby a poslyš náš pláč, Ty, který znáš taje srdce a moudrosti. Požehnáno budiž jméno Jeho vznešeného království na věky věků. (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 218)

Příloha 20: Lecha Dodi

„Pojď můj milý, vstříc nevěstě, šabat přivítejme.

„Střež“ a „pamatuj“ v příkazu jediném, jediný Bůh nechá nás

vyslyšet. Hospodin je jeden, Jeho Jméno jedno, pro Jméno, pro krásu a chválu.

Pojď můj milý, vstříc nevěstě, šabat přivítejme.

Pojďme a pospěšme přivítat královnu šabat, vždyť ona je pramenem požehnání. Od počátku věků byla ctěna, poslední v činech, leč v myšlenkách prvá.

Pojď můj milý, vstříc nevěstě, šabat přivítejme.

Svatostánku Krále, město královské, povstaň a vyjdi z trosek. Příliš dlouho jsi prodlévala v slzavém údolí a On slituje se nad tebou.

Pojď můj milý, vstříc nevěstě, šabat přivítejme.

Setřes prach a povstaň, oděj se v šat sváteční, lide můj. Skrze syna Jišaje Betlémského, přiblíží se spása k duši mé. Pojď můj milý, vstříc nevěstě, šabat přivítejme.

Probud' se, procitni, neboť Tvé světlo přišlo, povstaň a sviť. Vzbud' se, vzbud', píseň zapěj, sláva Hospodinova je tebou zjevená.

Pojď můj milý, vstříc nevěstě, šabat přivítejme.

Nestyď se, neostýchej, proč se krčíš, proč jsi zdrcená. V tobě najde můj zoufalý lid přístřeší, až postaví město na jeho výšinách.

Pojď můj milý, vstříc nevěstě, šabat přivítejme.

Ať jsou Tví plenitelé svržení, a ti, co tě opustili, pohlacení. Tvůj Bůh se zaraduje nad tebou, jako se raduje ženich z nevěsty své.

Pojď můj milý, vstříc nevěstě, šabat přivítejme.

Napravo, nalevo, mocně se rozprostři a Hospodina vyvyšuj. Podle muže z rodu Percova, pak se budeme radovat a veselit.

Pojď můj milý, vstříc nevěstě, šabat přivítejme.

Vejdi v míru, Koruno svého pána, radostí a jásotem obtěžkána. Vprostřed věrný a vzácný lid, vejdi, vejdi, nevěsto (královno šabat).

Pojď můj milý, vstříc nevěstě, šabat přivítejme.“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 218-220)

Příloha 21: Žalm 92

„Žalm. Píseň pro šabat. Je dobré děkovat Hospodinu, zpívat žalmy Jménu Tvému nejvyššímu, vyprávět ráno o Tvé milosti a v noci o Tvé věrnosti. Na desetistrunné nástroje a lyru, při hře na citaru. Neboť mi působíš radost, Hospodine, Svými skutky, nad činy Tvých rukou budu jásat. Jak velkolepé jsou Tvé činy, Hospodine, jak hluboké Tvé myšlenky. Tupec nezná, hlupák tomu neporozumí. Že zlovolníci se jako plevel rozlézají a ti, co páchají zlo, jen kvetou – jen proto, aby byli navždy vyhlazeni. Avšak Ty jsi vyvýšen navěky, Hospodine. Neboť hle, Tvoji nepřátelé, Hospodine, Tvoji nepřátelé budou zničeni, rozptýleni budou všichni pachatelé nepravostí. Jak antilopě vyvýšíš můj roh, potřeš jej nejčistším olejem. Mé oko shlíží na ty, kteří mě sledují, až povstanou proti mně ti, co mi ublížit chtějí, mé ucho o tom uslyší. *Chazan*: Spravedlivý vyrostl jako palma, rozklene se jako libanonský cedr. Ti, kdo jsou zasazeni v domě Hospodinově, kdo rostou na nádvořích našeho Boha, ještě ponosou plody ve svých šedinách, plni síly a života, budou hlásat, že přímý je Hospodin, má skála, ve které není chyby.“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 220-222)

Příloha 22: Žalm 93:

„Hospodin kraloval, vznešeností se oděl. Oděl se Hospodin, opásal se mocí. Vskutku je svět ustaven pevně, tak, že s ním nic nezatřese. Pevně ustaven je Tvůj trůn odedávna, Ty Sám jsi odvěký. Pozvedají řeky, Hospodine, pozvedají řeky svůj hlas, zvedají řeky své vlnobití. *Chazan*: Nad hluk mnohých vod, vyvýšen nad ničivý příboj moře, mocný na výšinách je Hospodin. Tvá svědectví jsou pravdivá. A Tvému domu náleží svatost, Hospodine, až do nejdelších časů.“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední

dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 222)

Příloha 23: Žalm 144

„Davidův. Požehnaný je Hospodin, má skála, jenž učí mé ruce boji a mé prsty válce. Moje milost a má pevnost, mé sídlo a místo mé záchrany, můj štít, u nějž útočiště nalézám, On mi můj lid podmaňuje. Hospodine, co je člověk, že se k němu znáš, co je syn člověka, že na něj myslíš. Člověk je marnosti podoben, jeho dny jako stín přejdou. Hospodine, nakloň Svá nebesa a sestup, a dotkni se hor, až se z nich zakouří. Udeř bleskem a rozptyl je, vypusť Své šípy a ve zmatek je uveď. Vztáhni Svou ruku z výšiny, vytáhni mne a zachraň od mnohých vod, od rukou cizinců, jejichž ústa mluví naprázdno a jejich pravice je pravice falešná. Bože, novou píseň Ti zazpívám, na desetistrunnou lyru budu pět Tobě. Dává spásu králův, vysvobozuje Davida, Svého služebníka, od zlého meče. Vysvobod' mne a zachraň z rukou cizinců, jejichž ústa mluví naprázdno a jejich pravice je falešná. Kéž naši synové jsou jak mladé stromy, urostlí v svém mládí, kéž jsou naše dcery jako sloupy vytesané v palácích. Naše sýpky plné ať dávají hojnost všech pokrmů, našich stád ať je na tisíce, desetitisíce všude kolem nás. Náš skot ať je obtěžkán, ať není vpádu ani odvlékání ani nářku na našich ulicích. Blaze lidu, kterému se takto daří, blaze lidu, jemuž Hospodin je Bohem.“

(BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 468)

Příloha 24: Žalm 29

„Žalm Davidův. Přiznejte Hospodinu, synové Boží, přiznejte Hospodinu slávu a moc. Přiznejte Hospodinu slávu Jeho Jména, klaňte se Hospodinu v nádheře svatyně. Hospodinův hlas nad vodami, Bůh

slávy hřmí, Hospodin nad vodami mnohými. Hospodinův hlas v síle, Hospodinův hlas v kráse. Hospodinův hlas láme cedry, Hospodin láme cedry libanonské. Nechá je poskakovat jako býčka, Libanon i Sirjon jako mladé antilopy. Hlas Hospodinův křeše plameny ohně. Hlas Hospodinův nutí poušť, přivádí poušť v křeč, v křeč přivádí poušť Kadeš. Hospodinův hlas činí, že laně pozbývají plodu, sloupává kůru ze stromů, a vše v Jeho chrámu provolává slávu. Hospodin seděl nad potopou, Hospodin bude Králem na věky. Hospodin dává Svému lidu sílu, Hospodin žehná Svému lidu mírem.“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 468)

Příloha 25: Žalm 67

„Pro předního zpěváka na neginot. Žalm, píseň. Bůh ať je nám milostivý a požehná nám, ať nám ozáří Svou tvář, sela. Aby byla známa na zemi Tvá cesta, mezi všemi národy Tvá sláva. Tobě budou děkovat národy, Bože, Tobě budou děkovat všechny národy. Zaradují se a zaplesají národy, neboť Ty budeš soudit lid zpříma, národy na zemi budeš spravovat, sela. Tobě budou děkovat národy, Bože, Tobě budou děkovat všechny národy. Země vydala svou úrodu, žehná nám Bůh, Bůh náš. Žehná nám Bůh, bázeň před Ním pociťují všechny končiny země. (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 468)

Příloha 26: Havdala

„Hle, Bůh je má spása, budu doufat a nebudu se strachovat. Hospodin je má síla a píseň je Hospodin, stal se mou spásou. A budete čerpat vody s radostí z pramenů spásy. Hospodinova je spása, nad Tvým lidem je Tvé požehnání. Hospodin zástupů je s námi, naší pevností je

Bůh Ja'akovův, selá. Hospodine zástupů, blaze člověku, jenž důvěřuje v Tebe! Hospodine, zachraň, kéž nám Král odpoví v den, kdy voláme. Židům vzešlo světlo a radost, veselí a pocta. Pozvednu pohár spásy a budu vzývat Hospodinovo Jméno.

Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, stvořiteli plodů vinné révy. (Amen.)

Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, stvořiteli vonných koření. (Amen.)

Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, stvořiteli světla ohně. (Amen.)

Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, jenž odděluješ svaté od všedního, světlo od tmy, Izrael a pronárody, sedmý den a šest dní práce. Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, jenž odděluješ svaté od všedního. (Amen.) (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 484)

Příloha 27: Počítání omeru

„Pro sjednocení Svatého, budiž požehnán a Jeho přítomnosti, s chvěním a láskou ke sjednocení jména jod-kej a vav-kej, v dokonalé jednotě ve jménu celého Izraele. Hle, jsem hotov splnit příkaz k počítání omeru, jak je psáno v Tóře: „Odpočítáte si po dni odpočinku, ode dne kdy jste přinesli snopek k obětování, sem plných týdnů, až do dne následujícího po sedmém dni odpočinku napočítáte Padesát dnů a obětujete novou obět mincha Hospodinu.“

Kéž je příjemný na nás Pán, náš Bůh, ať upevní nám dílo našich rukou, dílo našich rukou ať upevní.“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 190)

Příloha 28:

V synagoze se k tomuto účelu používají zvláštní svitky pergamenu. Jelikož jde o velice důležitou a tradiční záležitost, tento pergamen může být pouze ze zvířete, které bude splňovat mnoho nařízení o rituální způsobilosti. Zvíře musí být označeno za košer¹, stejně jako jeho barva kůže musí být v souladu s pravidly. Po výběru odpovídajících kusů pergamenu a jejich dostatečného počtu je pak celý svitek ručně popsán zvláštní inkoustem. Tento inkoust musí být trvanlivý a smolně černý. Většina písařů používá inkoust vyrobený podle svého vlastního a pečlivě střeženého receptu. Pro jeho nanášení a vykreslování písmen písaři nejčastěji používají husí nebo krocení brk. Po popsání pergamenových listů, jsou tyto listy pečlivě sešity šlachami z rituálně čistého zvířete. Poté se první list pergamenu navine a připevní k dřevěné tyči, stejně tak i list poslední. Díky těmto tyčím se celý svitek krásně svine. Obě tyto tyče mají na koncích držadla, za která se svitek při manipulaci drží. Aby se kraje pergamenu ochránily před mechanickým poškozením, jsou mezi tělem tyče a držadlem zvláštní kotouče, které ho chrání.

I podoba textu podléhá přísným pravidlům. Text je uspořádán ve sloupcích a každý z nich musí mít minimálně čtyřicet a maximálně šedesát řádků. Jeden sloupec musí být stejný jako druhý, všechny řádky musí být v jedné rovině. Text svitků je nevokalizovaný a žádné slovo nesmí být rozděleno, aby předčítatel mohl shlédnout celé slovo před tím, než ho nahlas pronese. Proto je někdy třeba písmena na koncích řádků prodloužit, aby byla nakonec v jedné rovině s ostatními řádky a tím aby byl zachován předepsaný vzhled. (DE VRIES, S. P. Židovské obřady a symboly. Praha: Vyšehrad, 2009, s. 19-25)

Příloha 29: Ešet Chajil (Ženu statečnou)

„Ženu statečnou kdo nalezne, vždyť nad daleko rubíny cena její.

Na ní se srdce jejího muže spoléhá, po kořisti nebaží. Jen dobro mu prokazuje, a ne zlé po všechny dny života svého. Hledá vlnu a len, dlaněmi svými pracuje se zalíbením, Jako lodě obchodní z daleka přináší svůj chléb. Vstává ještě za noci a dává pokrm svému domu a pokyny udílí děvečkám. Na pole myslí a vezme je, z plodů svých rukou vinici vysází. Opásá silou svá silná bedra a posiluje své paže. Zakouší, jak dobré je její konání, neuhasne ani v noci její svíce. Svě ruce vztahuje k přeslenu, svými dlaněmi svírá vřeteno. Její dlaň je otevřena nuznému, její ruce vtažené k chudákovi. Nemá strach o svůj dům kvůli sněhu, neboť celý její dům je dvakrát oděn. Přikrývky sobě dělá, z nejlepšího lnu a purpuru je šat její. Známe je v branách její manžel, když usedá se staršími země. Lněné plátno dělá a prodává jej, ozdobný pás dává kupci. Síla a krása je jejím šatem, s úsměvem hledí k zítřku. Svá ústa otvírá k moudrosti, a zákon milosti má na jazyku svém. Pozoruje chod svého domu a chléb zahálčivosti její. Její synové vstanou a velebí jí, její manžel ji chválí: „Mnohé dcery statečné jednaly, ale ty jsi vysoko nad všemi.“ Falešná je líbeznost a marná je krása, žena, jež se bojí Hospodina, ta bude chválena. Dejte jí z plodů jejich rukou, ať ji chválí v branách její skutky!“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 250)

Příloha 30: Kiduš pro Šabatový večer

„Den šestý. a byla dokončena nebesa a země a všechny její zástupy. a dokončil Bůh dne sedmého dílo, které činil, a ustal dne sedmého ode všeho Svého díla, jenž činil. a požehnal Bůh den sedmý a posvětil jej, neboť v něm ustal od všeho Svého díla, které Bůh stvořil, aby učiněno bylo.

Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože nás, Králi všehomíra, stvořiteli plodů vinné révy. (obec: Amen.)

Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, jenž jsi

nás posvětil svými příkázáními a projevil nám milost, a s láskou a v milosti dal nám za dědictví Svůj svatý šabat na připomínku díla stvoření. Neboť ten den je počátkem svatých shromáždění, připomínkou vyjití z Egypta. Neboť nás sis vyvolil a posvětil ze všech národů. A Svůj svatý šabat s láskou a milostí dal jsi nám za dědictví. Požehnaný jsi Ty, Hospodine, jenž posvěcuješ šabat. (obec: Amen.)“ (BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008, s. 250)

7 ZÁVĚR

Ve své práci se věnuji večerní modlitbě Ma'ariv, jejímu historickému vývoji a struktuře. Pro pochopení tematiky je nezbytné znát alespoň základní historické pojmy týkající se židovství, jeho historie a náboženství. Nejdůležitější pojmy proto vysvětluji a ty, které se přímo netýkají této práce, odkazují na jiné publikace.

Cílem mé práce bylo zasadit vývoj ma'arivu i celé liturgie do kontextu historických událostí a popsat jeho strukturu a významy jednotlivých modliteb a benedikcí v rámci rozsahu bakalářské práce.

V úvodu své práce se věnuji historickému pozadí vývoje synagogální bohoslužby. Tomu, jak ji ovlivnila liturgie chrámová a také nejvýznamnějším osobnostem a událostem, které se na tomto vývoji podíleli.

Dále pak rozebírám hlavní strukturu židovské bohoslužby. Zde představuji její tři nejdůležitější části – Šma, Tfila a četba Tóry. Ty pak podrobněji rozebírám.

V druhé části se již věnuji struktuře ma'arivu a jeho obsahu. Uvádím jednotlivé benedikce a modlitby a jejich výklad.

Třetí část mé práce je věnována vývoji pouze ma'arivu. Hlavně pak modlitbě Baruch Ha le-Olam, která je svým vývojem velmi zajímavá,

anebo rozdíly, které se vyvinuly během vývoje mezi sefardským a aškenázským ritem.

A jako poslední část představuji ma'ariv na Šabat a svátky. Uvádím zde jaké změny se týkají sváteční liturgie a podrobně posléze rozebírám jednotlivé přídatky k liturgii, které se k Šabatu a jiným svátkům pojí.

8 SUMMARY

In the first part of my work I focus on the historical development of synagogical liturgy and its structure. I focus more in detail on historical conditions of liturgy origin and on personages of Jewish history, who were mostly involved in creation of liturgy as we know it nowadays. Next, I introduce the main components of Jewish divine service, which are Shema, Tefillin and reading from the Torah, to the reader. I analyse these more in detail afterwards and explain their importance for liturgy and for the faithful.

In the second chapter of my work I am concerned with the structure of the service held in the evening - Maariv. Here I introduce the detailed structure and content of Maariv and its sections.

In the next part I bring closer the genesis of this prayer, origin of its sections as well as differences in individual rites.

The last chapter of this thesis is devoted to service held in the evening during the Shabbat and feasts. Here the Friday and Saturday evening divine services are described in detail. I introduce changes in the sequence of prayers and blessings and bring closer additions to liturgy, which are connected with the Shabbat celebrations. In the end I mention the development and changes in Maariv liturgy of other feasts.

9 CITOVANÁ LITERATURA

BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem.

Praha: Nakladatelství Bergman Tomáš, 2008. 676 s.

KUČERA, Tomáš; REITSCHLÄGER, Jan David. Sidur: Uspořádání modliteb progresivního směru pro šabat, svátky a všední dny. Praha: Bejt Simcha, 2008. 108 s.

NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. Judaismus od A do Z. Praha: Sefar, 1992. 285 s.

NOSEK, Bedřich; DAMOHORSKÁ, Pavla. Úvod do synagogální liturgie. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008. 160 s.

FISHBANE, Michael A. 2003. Judaismus, Zjevení a tradice. Praha: Prostor, 2003. 194 s.

DIVECKÝ, Jan. Židovské svátky. Praha: P3K, 2005. 75 s.

PUTÍK, Alexander, ŠEDINOVÁ, Jiřina, a další. Židovské tradice a zvyky. Praha: Státní židovské muzeum v Praze, 1992. 84 s.

STERN, Mark. Svátky v životě Židů. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2002. 248 s.

IDELSOHN, Abraham Zebi. Jewish liturgy and it's development. New York: Nakladatelství Schocken, 1972. 404 s.

DI SANTE, Carmine. Židovská modlitba. K počátkům křesťanské liturgie. Praha: Nakladatelství Oikúmené, 1995. 242 s.

DE VRIES, S. P. Židovské obřady a symboly. Praha: Vyšehrad, 2009. 299 s.

SADEK, Vladimír a další. Židé - Dějiny a Kultura. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1997. 144 s.

SCHERMAN, N. 1993. The ArtScroll weekday Minchah Maariv and Grace after meals. New York : Mesorah, 1993 127 s.

Schubert, Kurt. 1999. Židovské náboženství v proměnách věků. Praha: Vyšehrad, 1999. 286 s.

ELBOGEN, I. Der jüdische Gottesdienst in seiner geschichtlichen Entwicklung. Frankfurt am Main: J. Kaufmann Verlag, 1931.

GERHARDT, U. Studien und Beobachtungen 1902-1933. Heidelberg: Verlag Lambert Schneider, 1980. 304s.